

riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 7. (511.) SZÁM – 2014. FEBRUÁR 21.

Tessék vigyázni, a jelölések
zárulnak! | POLITIKA

Művészek eldorádója, öngyilkosok
udvara | RIPORT

Amikor dühös vagyok, mindenkit
letegezek | INTERJÚ

Sós Ágnes új filmjéről:
Szerelempatak

Kortalan szenvedély

h⁶⁰

Az előadás létrejöttét a **Hartai Zenelőgyűnökség** és az **UMPA Bt.** engedélyezte.
Zágon István örökösének engedélyét a **Hofra Kft.** közvetítette.
Az előadásban Szilágyi László dalszövegei is felhasználásra kerültek a **Proscenium Szerzői Ögynyökség Kft.** engedélyével.
Dalszövegről: **Füredi** Imre, **Harmath** Imre, **Kellér** Dezső, **Somogyi** Gyula, **Szilágyi** László, **Zágon** István.

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: „Magamért dohogok, nem ellened”

INTERJÚ

8–9 Cseke Péter Tamás: Háromszéki pártfordulás

IN MEMORIAM

10–12 Cseke Péter Tamás: Tessék vigyázni, a je-
lölések zárulnak! – Májusi egység mandátumot ér

HÁTTÉR

13–15 Szűcs László: Amikor dühös vagyok, min-
denkit letegezek – Marossy Anna botanikus, kör-
nyezetvédő

RIPORT

16–18 Parászka Boróka: Minden (pálya)kezdet
nehéz

NÉZŐPONT

19 Havas Henrik: Én lassan már semmit sem értek

INTERJÚ

20–21 Kustán Magyar Attila: Állameszmék és
nemzetálmok – Egry Gábor történész, a Politika-
történeti Intézet tudományos munkatársa

RIPORT

22–25 Szilágyi Aladár: Művészek eldorádója, ön-
gyilkosok udvara – száz éves a nagyváradi Apolló
palota

TÉKA

26 Parászka Boróka: Isten, kérjél bocsánatot –
Sándor Erzsi: Szegény anyám, ha látnám című
könyvről

JELENSÉG

27–29 Tasnádi-Sáhy Péter: Szerlempatak, avagy
igen, a nagymama is! – Sós Ágnes filmjéről

TERRA

30 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 22.

CÍMLAPKÉP: SÓS ÁGNES

ERDÉLYI RIPIORT – KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER
MŰSZAKI SZERKESZTŐ:

BENKŐ J. ZOLTÁN, BÁLINT ALÍZ
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSAK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL

KIADJA A RIPIORT KIADÓ KFT.,
NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT
ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA
ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA 25
LEJ, 6 HÓNAPRA 45 LEJ, EGY ÉVRE 80 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 4.500 FORINT, 6 HÓNAPRA
7.900 FORINT, EGY ÉVRE 14.500 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRAD

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **A Számvevőszék** több tucat intézmény ellen nyújtott be bűnvádi panaszt közpénzek hűtlen kezelésének gyanújával. Az államkasszájának okozott kár meghaladja az 1 milliárd eurót. Az Ásványi Anyagok Országos Ügynöksége 2,4 milliárd lejjel (550 millió euróval) károsította meg az államot azáltal, hogy nem tartotta be a bányászattal kapcsolatos törvényi előírásokat. A feketelistán szerepel a Román Akadémia is, mely 532,5 millió euró bevételtől fosztotta meg az államkasszáját, amikor piaci áron alul értékesített egy 42 hektáros földterületet. A listára felkerült a lottótársaság és az urántársaság is.

■ **A Román Nemzeti Bank** (BNR) a kormány befolyása alá került Traian Băsescu szerint, amiért támogatja a hiteltörlesztők számára meghirdetett adókedvezményeket. A kormány tervezett intézkedését szakemberek is bírálták, az államfő egyenesen szemfényvesztésnek tartja. Felszólította a jegybank kormányzóját, Mugur Isărescut, foglaljon állást ebben az ügyben. „Ha bebizonyosodik, hogy nincs igazam, nyilvánosan bocsánatot kérek” – tette hozzá Băsescu

■ **Lemondana a kormány** a 16 százalékos, egységes adókulcsról a Pénzügyminisztérium költségvetési stratégiája szerint. A dokumentum progresszív adóztatást irányoz elő 8, 12 és 16 százalékos adókulccsal. Az intézkedés bevezetésére nem írák elő határidőt. Szerepel azonban a társadalombiztosítási járulékok 5 százalékkal történő csökkentésének határideje: 2014 július. A PSD már 2012-es kormányra kerülésekor az egységes adókulcs törlését szorgalmazta, liberális szövetségese azonban ezt ellenezte. A stratégiában foglaltak végrehajtása nem kötelező.

Változott a közigazgatási törvény

Megszavazta a bukaresti parlament felsőháza a helyi közigazgatási törvény módosítását, amely által a polgármesterek hatásköreiket az elfogadott jogszabály keretei között delegálhatják. Az RMDSZ szenátusi frakciója támogatta a kezdeményezést. Klárik László Attila a Szenátus Közigazgatási, területfejlesztési és környezetvédelmi bizottságának tagja szerint nem az a jó vezető, aki úgy véli, mindenhez ő ért a legjobban, hanem az, aki a legjobb szakemberekkel veszi körül magát. A szenátor szerint egy polgármester, egy megyei tanácselnök nem érthet mindenhez: építkezéshez, egészségügyhöz, környezetvédelemhez, oktatáshoz és megannyi más területhez. Ezért a Szövetség helyesnek tartja, hogy jogszabály írja elő, kinek adhat át hatásköréből az előjáró. Klárik emlékeztetett: a polgármestereknek eddig is jogukban állt átadni hatásköreikből, de kizárólag megye- vagy városmenedzsernek, amennyiben létezett ilyen tisztség az önkormányzatban.

Kölcsönös földvásárlási korlátozás

Bekerült a Traian Băsescu államfő által javasolt kölcsönösségi elv a külföldiek földvásárlását szabályozó román törvénytervezetbe: az átdolgozott változatot fogadta

el a szenátus. A földtörvényt tavaly módosította a parlament, elővásárlási jogokkal nehezítve a termőföld külföldi tulajdonba kerülését, tekintettel arra, hogy január elsején lejárt a külföldi magánszemélyek földvásárlását megakadályozó moratórium. A jogszabályt Băsescu január elején visszaküldte megfontolásra a parlamentnek, mert több pontatlanságot talált benne.

Az államfő javaslatára a szenátus által elfogadott módosítások közé bekerült az is, hogy az európai uniós polgárok és jogi személyek csak a saját országukban létező földvásárlási korlátok között vásárolhatnak termőföldet Romániában. A törvénytervezet végleges formájáról a képviselőház dönt. Az államfő javaslata összefügg azzal, hogy korábban egy magyar diplomata a magyar állam romániai földvásárlásai szándékáról beszélt.

Nem lesz hitelszerződés

Az államfő ellenkezése miatt Románia nem ír alá elővigyázatossági hitelszerződést a Nemzetközi Valutaalappal

(IMF), de a kormány vállalja az IMF-nek küldött szándéklevélben vállalt kötelezettségeit. Victor Ponta közölte, Traian Băsescu továbbra sem hajlandó aláírni a szándéklevelet, és az ő hozzájárulása nélkül az IMF igazgatótanácsa sem tudja elfogadni a hitelszerződést. „Beszéltem az államfővel, nem írja alá a szándéklevelet. Nem részletezte, hogy miért nem. Mi azonban a hitelszerződés nélkül is betartjuk a szándéklevélben foglaltakat” – számolt be a kormányfő. Hozzátette, szerinte az IMF-szerződés bukásának nem lesznek negatív hatásai a román gazdaságra, az ország továbbra is olcsón jut majd hozzá hitelekhez a pénzpiacokon.

Az államfő korábban az IMF bukaresti küldöttségének is elmondta, továbbra sem járul hozzá, hogy hét eurócenttel emeljék az üzemanyag jövedéki adóját, ezért nem írja alá az intézkedést tartalmazó szándéklevelet. Erre Ponta úgy reagált: a jövedéki adó áprilisi megemlése elkerülhetetlen, ám az intézkedést nem foglaltja bele a szándéklevélbe, hátha így Băsescu is hozzájárul a hitelszerződés megkötéséhez.

müzi

Sziget díszcsomagolásban

Mikronézia szigetet ajándékozna az izraeli elnöknek. Az óceániai szigetcsoport új izraeli nagykövete megbízóleve átadásakor eltért a hagyományosnak számító szövegtől, inkább hosszan méltatta Peresz és Izrael érdemeit. Protokollt szegett azzal is, hogy mindezt anyanyelvén mondta el. Asterio R. Takesy emlékeztetett arra is, hogy Mikronézia fenntartás nélkül támogatta Izraelt a különböző nemzetközi fórumokon, és a jövőben is ezt kívánja tenni. Végül Simon Peresznek ajándékként felajánlotta Mikronézia 667 apró szigetének egyikét.

Beszámolók szerint az izraeli államfő több évtizedes rutinjának köszönhetően mindvégig megőrizte komoly arckifejezését.

Normakontrollon az alkotmány

Megkezdődött az alkotmánymódosító tervezet normakontrollja: a parlamenti különbizottság által kidolgozott tervezetről az alkotmánybíró-ságnak kell megfogalmaznia észrevételeit, mielőtt az a parlament plénuma elé kerül.

„Nem nekünk kell megmondanunk, hogy egy vagy kétkamarás legyen a parlament” – jelentette ki Augustin Zegrean, az alkotmánybíró-ság elnöke, arra utalva, hogy Băsescu államfő és a jobb-közép ellenzék a kétkamarás rendszer megtartása miatt ellenzi a kormánytöbbség által kidolgozott módosítást.

A hatályos alkotmány korlátokat szab az alaptörvény módosításának: ezekről csak akkor tekinthet el a törvényhozás, ha nemcsak módosítja, hanem új alaptörvényt fogad el. Módosítás során a parlament nem változtathatja meg Románia hivatalos nyelvét és egységes, független, oszthatatlan nemzetállamként való meghatározását. A módosítás nem érintheti az államformát, a területi integritását, a többpártrendszert, az igazságszolgáltatás függetlenségét és nem korlátozhat emberi jogokat.

A február elején véglegesített tervezetbe egy különálló székhelyű földi vagy partiumi közigazgatási térség alkotmányos feltételei is bekerültek. Az RMDSZ javaslatára a szövegező különbizottság elfogadta azt, hogy a megalakítandó régiókon belül a hagyományos térségek közigazgatási alegységekké (alrégiókba) szerveződhesse- nek: az ilyen kezdeményezéseket a parlamentnek sarkalatos törvényben kellene jóváhagynia. A módosítást mindkét ház kétharmados többséggel kell elfogadja, ha különböző formában szavazzák meg, akkor a két ház együttes ülésén háromnegyedes többség dönt. Lapzár- tánk után az alkotmánybíró-ság

alaptörvénybe ütközőnek minősítette a parlamenti bizottság által kidolgozott tervezet 26 pontját, közöttük azokat a változtatásokat, amelyeket az RMDSZ javasolt.

Ultimátum a koalíciós társnak

Határidőt szabott meg Crin Antonescu a Szociáldemokrata Pártnak (PSD) annak eldöntésére, hogy együtt kíván-e még kormányozni a Nemzeti Liberális Párttal (PNL). Az ultimátum előzménye, hogy patthelyzet alakult ki a Szociálliberális Szövetség (USL) pártjai között: a Victor Ponta miniszterelnök vezette PSD azzal fenyegette meg a PNL-t, kiszorítja a kormányból, ha nem hátrál meg.

A koalíciós válságot három liberális miniszter lemondása váltotta ki, mivel a helyükre jelölt új tisztségviselők kinevezése a kormány szerkezetének átalakítását is szükségessé tenné. A kormányátalakítást Ponta azzal akarja összekötni, hogy mind a négy koalíciós pártnak (a PNL és a PSD mellett a Konzervatív Pártnak (PC) és Románia Haladásáért Országos Szövetségnek (UNPR) létrehozzanak egy kormányfőhelyettesi tisztséget. Ezt a PNL nem hajlandó elfogadni, mert nem tűrik, hogy a náluk sokkal kisebb politikai súllyal rendelkező PC és UNPR a liberálisokéval egyenrangú tisztséget kapjon a kabinetben.

Ponta békülékeny választ adott az ultimátumra. „Az USL a legalkalmasabb az ország kormányzására, ezért meg kell tartani ezt a szövetséget” – jelentette ki, azonban

hír komment

Romlott Romániában a sajtószabadság helyzete a Riporterrek Határok Nélkül (RSF) nevű francia újságírószervezet szerint. A szervezet rangsorában három helyet rontva a 42.-ről a 45.-re csúsztunk vissza Pápua Új-Guinea mögé. Az első Hollandia, a további sorrend: Norvégia, Luxemburg, Andorra, Liechtenstein, Dánia, Izland, Új-Zéland és Svédország. Magyarország a 64. helyre csúszott vissza a sajtószabadság tiszteletben tartásának mértéke. A lista utolsó három helyezettje Türkmenisztán (178), Észak-Korea (179) és Eritrea (180). Megnyugtató, hogy van még hova süllyedni...

azt nem részletezte, hogy a PSD elfogadja-e a liberálisok feltételeit a kormányátalakítással kapcsolatban.

„En Victor Ponta választását úgy értelmezem, hogy elfogadja a feltételeinket” – reagált a kormányfő nyilatkozatára Crin Antonescu. Az új felállású Ponta-kabinetet a parlamentnek is meg kell szavaznia.

Borbély aggódik a koalícióért

A RMDSZ nem tárgyal az esetleges kormányra kerülésről, és jelenleg nem érdekli a kormányzás – jelentette ki Borbély László. Az RMDSZ politikai alelnöke aggasztónak tartotta a koalíción belüli feszültségeket. Hozzátette, senkinek sem lenne jó a koalíció felbomlásával kialakuló politikai instabilitás. Az alelnök ugyanakkor megállapította, Romániában sem 2009-ben, sem jelenleg nem bizonyul eredményesnek a kétharmadot meghaladó kormánytöbbség. 2009-ben a Demokrata Liberális Párt és a Szociáldemokrata Párt nagykoalíciója bomlott fel 10 hónap kormányzás után.

Az RMDSZ alelnöke a rosszul működő kormányzás jeleként említette, hogy a kabinetnek tavaly októberben kellett volna benyújtania az

Európa Tanácshoz a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Chartája ratifikálásakor vállalt kötelezettségei teljesítéséről szóló jelentést. Hozzátette, az RMDSZ rég elkészítette az árnyékjelentést, de mindeddig nem nyújtotta be, hiszen várta, hogy a kormány is megfogalmazza álláspontját. A következő hetekben nyilvánosságra hozzák az árnyékjelentést.

Nem volt besúgó az elnök

Traian Băsescu államfő nem volt a kommunista rendszer politikai rendőrségeként működő Securitate alkalmazottja vagy besúgója, és tevékenységével nem sértette mások emberi jogait – állapította meg a Securitate Irattárát Vizsgáló Országos Tanács (CNSAS).

Az átvilágítási testület két, Băsescuval kapcsolatba hozható, korábban nem tanulmányozott dosszié átvizsgálása után adott újabb bizonylatot arról, hogy a román államfőnek nincs ügynökmúltja. A vizsgálatot a Ring című lap 2012-ben előterjesztett kérésére ismételte meg a CNSAS.

Băsescu 1981-től a román tengeri kereskedelmi flotta (Navrom) különböző hajóinak kapitánya volt, 1987-89 között

röviden

■ **Az Egyesült Államok alelnöke**, Joe Biden telefonon tárgyalt Traian Băsescu államfővel. A beszélgetés során többek között a romániai jogállamiság helyzete és Románia NATO-ban betöltött szerepe került szóba. Biden ismét elismerését fejezte ki Traian Băsescunak Bukarest hozzájárulásaiért a katonai szövetség küldetéseire. „Az Egyesült Államok hangsúlyosan érdekelt abban, hogy Románia kiteljesedett jogállamiságú, demokratikus partnere legyen” – olvasható a közleményben.

■ **Lemondott Enrico Letta** olasz kormányfő, miután pártjának, a római kormány vezető balközép Demokrata Pártnak (PD) a vezetősége 136 igen, 16 nem szavazattal és 2 tartózkodással Letta leváltása mellett döntött. Az államfő ezután megkezdte a parlamenti pártokkal való konzultálást annak felmérésére, hogy mekkora támogatottságot kaphat az Enrico Lettát leváltó Matteo Renzi PD-főtitkár vezette új kormány.

■ **32 ezer hektár erdőt bocsát áruba** huszonegy romániai megye területén a Harvard Egyetem, miután az őket képviselő romániai cég korrupciós botrányba keveredett. Az egyetem 99,99 százalékban tulajdonosa a Scolopax Kft.-nek, amelynek vezetőit letartóztatták pénzmosás és csúszópénz elfogadásának gyanúja miatt. A gyanú szerint a cég ügyvezetője rávette az amerikai intézményt, hogy a valódi piaci ár többszörösét fizesse ki az erdőkre, amelyeket magánszemélyektől vásároltak fel. A Harvard világszerte birtokol erdőket, mintegy 32,7 milliárd dollár értékben, Brazíliában, Új-Zélandon és Romániában is.

▷ pedig a Navrom belgiumi és hollandiai kirendeltségének vezetője. Az átvilágítási testület egy Băsescunak tulajdonított jelentést talált az egyik dossziében, amelyben a Navrom képviselője egy külföldi céggel folytatott tárgyalásáról számol be, egy másik iratcsomóban pedig a hajóbérlésekkel kapcsolatos jelentést fedeztek fel, amely vélhetően szintén a jelenlegi államfőtől származik.

A CSAS megállapította, hogy a dokumentumok Băsescu munkaköri köteletségével hozhatók összefüggésbe, egyik jelentés sem meríti ki a besúgás fogalmát. Csak arról a személyről állapítható meg, hogy segítette a kommunista politikai rendőrséget, aki másoknak az elnyomó rendszer elleni ténykedéséről vagy véleménynyilvánításáról jelentett, és tevékenységével segítette mások szabadságának vagy emberi jogainak korlátozását.

A CNSAS 2002-ben, 2004-ben és 2006-ban is igazolta, hogy a Securitate-irattárban található dokumentumok szerint Traian Băsescu nem volt besúgó.

Formai hiba a régiós referendumban

A Kovászna megyei törvényszék alapfokon érvénytelenítette a megyei önkormányzat tavaly novemberi határozatát, amelyben az népszavazást írt ki a fejlesztési régiók

átalakításáról. Indoklásában a törvényszék formai okokra hivatkozott. Azt kifogásolta például, hogy nem tették közzé az országos sajtóban is, hogy az önkormányzat honlapján elolvasható a határozattervezet, és a javaslatot megvitató ülésen módosították a határozat szövegét. Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke kijelentette, fellebbeznek az ítélet ellen.

A 2013. december 8-ra tervezett népszavazást nem tarthatták meg, mert az erre vonatkozó önkormányzati határozatot Dumitru Marinescu prefektus megtámadta a törvényszéken. A testület november 14-én határozott a népszavazás kiírásáról, amelyen azt kérdezték volna meg Kovászna megye lakosságától: akarják-e hogy Kovászna, Hargita és Maros megye egyetlen fejlesztési régiót alkosson Marosvásárhely központtal?

Az RMDSZ október 23-án kezdte gyűjteni az aláírásokat, hogy Erdély hat megyéjében tartsanak megyei népszavazást a fejlesztési régiók átalakításáról. Bihar, Szatmár és Szilágy megyében a kérdés a Nagyváradi központi régióra vonatkozott volna. A kezdeményezést két hét alatt 170 ezer személy támogatta aláírásával, a hat megye közül azonban csak Hargita és Kovászna megye önkormányzata határozott a népszavazás kiírásáról, ezeket a határozatokat támadta meg a bíróságon a két megye prefektusa.

Kidobták az ablakon az uniós zászlót

Kétszer is eltávolította a budapesti parlamenti ülésteremben található európai uniós zászlót Gaudi-Nagy Tamás. Miután magához vette az egyik európai uniós zászlót, csatlakozott hozzá a korábban szintén jobbikos, jelenleg független Lenhardt Balázs (fotó), aki a teremben lévő másik EU-zászlót távolította el. Ezután a Kossuth tér felőli folyosóra vitték, majd kidobták az ablakon a zászlókat. Gaudi-Nagy később, a napirend utáni felszólalása után ismét eltávolította a parlamenti ülésteremben található európai zászlót. A jobbikos politikus utolsó parlamenti felszólalásának végén túrheterennek nevezte, hogy az EU-zászló – amely szerinte a gyarmatosítás szimbóluma – visszahozták az ülésterembe. Ezért ismét eltávolította, majd kiment vele a folyosóra és levitte a félelemre, ahol a férfi WC-ben helyezte el.

Gaudi-Nagy Tamást az ülést vezető Latorcai János kizárta az ülés további részéből.

A képviselő akcióját nem egyeztetette a Jobbik frakcióvezetésével, és bár céljával pártja egyetért, félőnek tartják, hogy „nem ez volt a legalkalmasabb módja az ügy előbbre vitelének”. A Jobbik egyetért azzal a törekvéssel, hogy a nemzeti szuverenitást megtestesítő Országgyűlés épületén nincs helye az Európai Unió zászlajának. Az erre vonatkozó törvény ezen intézmény eseté-

ben nem is teszi kötelezővé az EU lobogójának használatát, sőt kifejezetten kivételt fogalmaz meg. Így az uniós zászló kizárólag a házvezetés döntése miatt van az ülésteremben és az Országgyűlés irodaházának homlokzatán, ahonnan egy sajtótájékoztató keretében korábban Murányi Levente és Novák Előd szimbolikus tiltakozásul egyszer már eltávolította azt.

Barroso: Románia Schengen-kész

Románia mélyen csalódott, hogy továbbra sem csatlakozhat a schengeni övezethez – jelentette ki Brüsszelben Traian Băsescu államfő, miután találkozott José Manuel Barrosoval.

A román uniós csatlakozási szerződés értelmében létrehozott együttműködési és ellenőrzési mechanizmus keretében az Európai Bizottság minden évben átfogó értékelést készít, hogyan áll Bukarest a szervezett bűnözés és a korrupció elleni küzdelemben, és milyen az igazságszolgáltatás működése. Egyes tagállamok kijelentették, csak akkor járulnak hozzá Romániai schengeni csatlakozásához, ha a bizottság két egymást követő évben pozitív értékelést tesz közzé. A schengeni övezet bővítéséhez a tagországok egyhangú beleegyezésére van szükség. Legutóbb Brüsszel azt állapította meg, hogy Bukarest jelentős eredményeket tud felmutatni, ám az igazságszolgáltatás függetlensége és a korrupció-ellenes fellépés terén van még tennivaló.

Az Európai Bizottság elnöke megerősítette, hogy a bizottság álláspontja az, Románia technikailag felkészült a belső határellenőrzés nélküli schengeni övezetbe való csatlakozásra, minden szempontnak megfelel, megbízhatóan képes lenne ellátni az övezet külső határainak védelmét, tehát Románia a maga részéről teljesítette a feladatát.

Băsescu és a bizottság elnöke Moldováról is tárgyalt. Előbbi arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem elég Kisinyovnak anyagi támogatást nyújtani, össze kell kapcsolni az országot az európai közlekedési és energiahálózatokkal. A Moldovával kötendő társulási és szabadkereskedelmi megállapodásról Barroso azt mondta: már parafálták az egyezményt, a moldovai kormány elkötelezett az aláírás mellett.

2019-re lehet eurónk

Románia holnap is bevezethetné az eurót, mert teljesítette a konvergencia-kritériumokat, de a gazdaság versenyképessége még nem teszi lehetővé az euróövezeti csatlakozást – jelentette ki Victor Ponta. A 2013-as év eredményeit ismertető sajtóértekezletén a kormányfő rámutatott: az eredetileg tervezett 1,6 százalékos várakozást messze felülmúlva, 3,5 százalékos növekedést produkált a román gazdaság. Ha a következő években is tartani tudja a három százalék körüli bővülést, Románia 2019-ben valóban beléphet a valutaunióba.

A kormányfő elmondta: tavaly a rendszerváltás utáni történelmi mélypontra, 1,55 százalékra, januárban pedig 1,06 százalékra lassult az éves infláció. A román jegybank tavaly folyamatosan csökkentette az alapkamatot, ami jelenleg 3,5 százalék. Az államháztartási hiány tavaly a GDP 2,5 százalékát tette ki, az államadósság nem éri el a GDP 40 százalékát.

A 7,1 százalékos munkanélküliség alacsonyabb az uniós átlagnál és míg 2009-2012 között félmillió ember veszítette el állását, azóta 80 ezer új munkahely jött létre – hangsúlyozta a kormányfő. Tavaly történelmi csúcsot (50 milliárd euró) ért el a román export, így a külkereskedelmi mérleghiány csaknem megfeleződött.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Magamért dohogok, nem ellened

Sokkal jobban működött a nemzetpolitika Horn Gyula miniszterelnöksége idején, mint a második Orbán-kormány négy éve alatt. Az intézmények működése – Magyar Állandó Értekezlet, Kárpát-medencei Képviselők Fóruma – kiüresedett. Ezzel a kijelentéssel ugyan nincs okunk vitatkozni, e kritikus megfogalmazást az teszi hírértékűvé, hogy állítólag Tőkés László fogalmazta meg a napokban egy nem sajtónyilvános budapesti tanácskozáson. Feltehetően a résztvevők nem kis meglepetésére. Hogy miért éppen most tartotta időszerűnek az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke, hogy elvbarátai nemzetpolitikáján köszörülje a nyelvét, annak több oka lehet.

A legkézenfekvőbb magyarázat, hogy igaza van, pontosan érzékeli a helyzetet a volt püspök. Különösen látványos (pontosabban látványosság-mentes) a KMKF kiüresedése, súlytalanná válása. Azon sem lepődnénk meg igazán, ha az új ciklusban el is tűnne Szili Katalin korábban életképesnek tetsző kezdeményezése. Mint ahogy az Orgyággyűlés egykori elnökszövege sem gondolta volna pár esztendeje saját politikai pályájáról, hogy e ciklus végére egy alig néhány tizedszázalékos támogatottságú, megjegyezhetetlen nevű politikai formáció élén zúg ki a politika színpadáról a tavaszi választás után.

Tőkés László aligha ejtene krokodil-könnyeket holmi intézményesült értekezletekért, ha nyugodtan tekinthetne saját politikai jövőjére. Márpedig, ha biztos helye lenne a májusi Európai Parlamenti választásra, akkor aligha azok bírálataiban lenné öröme, akiktől újabb brüsszeli mandátumot remél. S lássuk be, sokkal könnyebb lenne valahogy kommunikálni az indulását a Fidesz-KDNP listáján, mint kinkeservesen összeszedni itthon azt a száz- vagy kétszáz-ezer támogató aláírást. S ha mégis, az még csak egy lehetőség, nem mandátum.

A fentiekén túl az EMNT elnökének lehet még egy oka az orbáni nemzetpolitikát a Hornéké mögé helyezni. Hírlík, hogy a demokrácia központok finanszírozása már nem a régi, ami azzal a következménnyel járhat, hogy éppen a Néppárt számára nehezíti meg olyan akciók eredményes levezénylését, mint az EP-választási támogatások összegyűjtése. Mert ugye a református egyházra most aligha számíthatnak. Márpedig e nélkül a párt védnöke nem lesz képes májusban indulni.

Ilyen körülmények között minden oka megvan arra, hogy – bár a Valentin-napon ifjú apává lett újra – itt-ott dohogjon egy kicsit Orbánékra. Bár utóbbi sem arról nevezetes, hogy az ilyen kritikák nyomán jobb belátásra tér, s a kényelmetlen partnert mégiscsak felülteti a brüsszeli járatra.

Háromszéki pártfordulás

Recseg-ropog az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) legerősebb megyei szervezete, a háromszéki. Gyengüléséhez jelentősen hozzájárult, hogy januárban a szervezet egyik alapítója és volt elnöke, NEMES ELŐD az RMDSZ-hez szegődött. A fiatal politikus szerint az EMNP mára elszigetelte magát, a választók és a Fidesz bizalmát is elveszítette. CSEKE PÉTER TAMÁS nézett körül a háromszéki szervezet háza táján.

Az Erdélyi Magyar Néppártnak (EMNP) elszigetelte magát, nem kínál alternatívát, nincsenek húzóemberei, a párt fellegvárának számító háromszéki szervezet pedig szétesett – ezt nem más állítja, mint a Tőkés László védnöksége alatt álló politikai alakulat Kovászna megyei szervezetének egykori alapítója és elnöke. Nemes Előd már a barikád másik oldaláról, a háromszéki RMDSZ által beindított magyarországi választási regisztrációs szolgálatot vezetőjeként fogalmazta meg ezeket a bírálatokat.

Kirúgták az EMNP-ből A fiatal háromszéki politikus „átállásának” és az EMNP-vel szemben megfogalmazott bírálatainak hosszas előzménye van. Vezetése alatt a párt Kovászna megyei szervezete (is) leszerelt a 2012-es parlamenti választásokon, jelöltjeik támogatása meg sem közelítette a rivális RMDSZ politikusiét. Ez az EMNP országos vezetőségének is csalódást jelenthetett, annál is inkább, mert a 2012-es önkormányzati választásokon a háromszéki szervezet érte el a legjobb eredményeket: két polgármesteri, három alpolgármesteri, 50 önkormányzati képviselői és négy megyei tanácsosi tisztséget nyertek. Nemes Elődöt a tavaly tavaszi tisztújításkor alelnökké fokozták le a megyei szervezetben, illetve megválasztották a sepsiszentgyörgyi EMNP-szervezet vezetőjének. Ekkor kezdődtek a problémák a Toró T. Tibor vezette

Nemes Előd, az EMNP volt háromszéki vezetője

„Elszigeteltünk és partnereink nélkül maradtunk egy olyan erőterben, ahol még a tisztas helytálláshoz is társakra lenne szükség” (Nemes Előd)

pártban Háromszéken. Alig egy hónap elnökösködés után ugyanis lemondott a megyei elnöki tisztségről Nemes Előd utódja, Derzsi Sámuel vállalkozó, és az országos vezetőség ideiglenesen Benedek Erika országos alelnököt bízta meg a szervezet irányításával. Ekkor gyorsult fel Nemes Előd eltávolodása az EMNP-től. A politikus múlt év decemberében lemondott a megyei alelnöki, illetve a sepsiszentgyörgyi szervezet elnöki tisztségéről, majd néhány hét múlva, idén január 17-én kiderült: a Kovászna megyei RMDSZ felkérte a magyarországi választási regisztrációs szolgálatának koordinálására. Válaszul Nemes Elődöt kirúgták a pártból és felszólították, hogy mondjon le tanácsosi mandátumáról is.

Toró távolította el? Nemes Előd az EMNP országos vezetőségét okolta a múlt évben történetekért. Szerinte a választások elvesztése után, a tavaly tavaszi tisztújításkor Toró T. Tibor mást támogatott megyei elnöknek, ezért fokozták le őt alelnöknek. „Az elnök már nem én voltam, de a

tagság továbbra is hozzám fordult segítségért, hiszen két év alatt így szokták meg, és ez működött is. Ez feszültségekhez, belső ellentétekhez vezetett. A jelenlegi megyei elnököt (Benedek Erika - szerk. megj.) a tagság több mint fele nem ismeri, életében nem látta. Toró számára is idegesítő helyzet volt ez, hiszen bizalmi emberét nem tudhatta biztos helyzetben, amíg én alelnökként ott voltam” – indokolta a múlt héten a *Transindex*nek adott interjúban eltávolodását egykori pártjától.

A háromszéki szervezetben történetek témája volt a Toró T. Tibor által Kolozsváron tartott múlt év végi sajtóbeszélgetésnek is, amelyen az *Erdélyi Riport* munkatársa is részt vett. Addigra szárnyra kaptak olyan hírek is, hogy Nemes Elődnek kétes pénzügyei miatt kellett távoznia. A pletykák arról szóltak, hogy a fiatal politikus a háromszéki demokrácia központok működtetésére szánt magyarországi támogatásokat térített el. Ezt az *Erdélyi Riport* kérdésére határozottan cáfolta Toró. A háromszéki tisztújítások kapcsán pedig arról be-

Nemes Előd városi tanácsos maradna

Nemes Előd a 2012-es önkormányzati választásokon az EMNP színeiben szerzett tanácsosi mandátumot Sepsiszentgyörgyön. Tavaly decemberben a városi szervezet elnöki tisztségéről történő lemondásával egy időben a tanácsosi mandátumától is megvált, és ezt írásban is közölte a párttal. Csakhogy januárban meggondolta magát. Amikor munkát vállalt az RMDSZ-ben, úgy döntött, mégis megtartaná a mandátumát. Arra hivatkozott, hogy tavalyi írásbeli lemondása csak szándéknyilatkozat volt, és azért érdemesült a mandátum megőrzésére, mert a legutóbbi önkormányzati választásokon egymaga 3500-al több szavazatot kapott, mint az EMNP tanácsosi listája. Pártja többszöri felszólítása ellenére ezért kijelentette: az önkormányzati képviselőtestület tagja kíván maradni, ha kell, akkor bírósági úton kívánja elérni ezt a célt. Bejelentette: mandátuma megőrzéséért egyfajta bizalmi szavazást is kér, vagyis aláírást gyűjt a néppárt tagságától, hogy támogatják-e vagy sem tisztsége megőrzését az önkormányzatban.

szélt: „nagyon megbízik” a szervezet élére került Benedek Erikában, akit tehetséges szakpolitikusnak nevezett.

Bírálatok áradata Nemes Előd az RMDSZ felajánlásának elfogadása előtt nem bírálta az egykori pártját. Idén január közepétől azonban offenzívába kezdett, a sajtóban az EMNP háromszéki szervezetének széteséséről beszélt. Kijelentését alátámasztotta, hogy akkor jelentette be átállását az RMDSZ-be a párt egyik gidófalvi tanácsosa, Váncsa Jenő vállalkozó, és elterjedtek a hírek, hogy távozik Jakabos Janka, a Mikó Imre Terv országos koordinátora is.

Talán ezen is felbátorodva Nemes Előd egy múlt heti sajtótájékoztatón bírálatok áradatát zúdította egykori pártjára. Többek között kifejtette, hogy míg az RMDSZ és az MPP együttműködik és az SZNT-vel is jó a viszonyuk, addig a Néppárt magára maradt, pedig elnöke, Toró T. Tibor megígérte a Fidesznek, hogy integrálja az MPP-t és egyesíti az ellenzéket. „Ez nem sikerült” – jelentette ki. A politikus szerint hiba volt a Néppárt részéről, hogy a Székelyek Nagy Menetelésén erőltették a pártlogó használatát, és ezzel magukra haragították a Székely Nemzeti Tanácsot. „És hol van a Mikó Imre terv, amivel hitegettük az embereket? Nincsen elég húzóembere a pártnak, Toró T. Tibor pártelnököt két évtized aktív politizálás után az erdélyi magyarok fele sem ismeri a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet felmérése szerint. Kivel akarunk győzni?” – sorolta kifogásait Nemes

„Nemes Előd pillanatnyilag az RMDSZ kötelékeiben dolgozik, és az a feladata, hogy amit létrehozott, azt szét-szedje. Nem akarok vele polémiába kerülni” (Benedek Erika)

Benedek Erika
alelnök, EMNP

Előd. Szerinte a Néppártnak nem az RMDSZ vagy az MPP ellen, hanem ezek mellett kell alternatívát kínálnia az erdélyi magyarok gondjainak megoldására. Rámutatott: 2014 sorsdöntő év az EMNP életében, hisz három komoly erőpróbára kerül sor idén. Szerinte azért van esély mindhárom esetben a bukásra, mert az országos vezetőség zsákutcába vezette a szervezetet.

„Elszigetelődtünk és partnerek nélkül maradtunk egy olyan erőterben, ahol még a tisztes helytálláshoz is társakra lenne szükség. Ezért pecsételődik meg idén a párt sorsa. Nem a mezei harcosok, nem a gerébek vagy az elődök rontották el, hanem a Néppárt országos vezetősége” – fejtegette. Nemes Előd szerint egyre világosabban látszik, hogy az EMNP már nem a Fidesz kizárólagos stratégiai partnere Erdélyben. Körvonalazódik ugyanis a Fidesz–RMDSZ, RMDSZ–MPP együttműködés a magyarországi és

az EP-választások sikere érdekében. Ez azt is jelenti szerinte, hogy a Fidesz nem teljesen elégedett az EMNP munkájával, sőt, beismeri, hogy az RMDSZ jobban teljesít. Nemes Előd emlékeztetett rá, hogy Toró T. Tibor korábban kamikaze akciónak tartotta az önálló indulást az EP-választásokon. Szerinte az induláshoz szükséges 200 ezer aláírás összegyűjtése komoly erőpróba lesz. Ugyanakkor csodának tartaná, ha Tőkés László úgy döntene, hogy függetlenként indul Erdélyben. „És ki fogja összegyűjteni a Tőkés induláshoz szükséges 100.000 aláírást?” – tette fel a kérdést.

Megítélése szerint az EMNP ezer fős háromszéki tagságának 60 százaléka lemorzsolódott, már nem aktív tagja a szervezetnek. Ez abból is látszik, hogy legutóbbi sepsiszentgyörgyi közgyűlésen a 200 tagból alig 22-en vettek részt, mutatott rá Nemes Előd, aki kifogásolta, hogy a párt vezetői magukra hagyták választott önkormányzati tisztségviselőiket is, nem tartják velük a kapcsolatot, nem segítik munkájukat.

Benedek Erika nem akar polémiát Az EMNP háromszéki vezetője, Benedek Erika szerint szó sincs arról, hogy szétesne a párt Kovászna megyei szervezete. Az *Erdélyi R riportnak* elmondta, tavaly óta valójában csak egyetlen politikusuk, Váncsa József hagyta ott őket. „Nemes Előd pillanatnyilag az RMDSZ kötelékeiben dolgozik, az a feladata, hogy amit létrehozott, azt szétszedje. Nem akarok vele polémiába kerülni, mert az EMNP érdeke, hogy ez a konfliktus minél hamarabb lezáruljon.” Emlékeztetett arra, hogy az EMNP háromszéki elnöksége januárban megvonta Nemes Elődtől a politikai bizalmat, és arra kérték, hogy mindenféle tisztségéről mondjon le, mert erkölcsileg összeegyeztethetetlené vált az EMNP értékrendjével.

Szerinte az EMNP háromszéki szervezetei jelenleg jobb állapotban vannak, mint amilyen állapotban a volt megyei elnök tavaly hagyta ezeket. „Ezért nem látom, hogy miért ne tudnánk megszervezni az aláírásgyűjtést akár Tőkés László indulásának támogatására is” – mondta Benedek Erika.

Tessék vigyázni, a jelölések zárulnak!

Májusi egység mandátumot ér?

Március elsejéig kiderül, kiket indít mandátumra esélyes helyeken az RMDSZ a májusi európai parlamenti választásokon, s a jelöltlistán helyet kapnak-e az MPP politikusai. Addig eldől, hogy az EMNP kamikaze szerepre vállalkozik-e az EP-választáson, s arra is választ kapunk, mit akar Tőkés László. CSEKE PÉTER TAMÁS helyzetjelentése.

Négy RMDSZ-es politikus verseng azért, hogy 2014 és 2019 között az erdélyi magyar közösséget képviselhesse az Európai Parlamentben. Versenyhelyzetet az teremt, hogy a pártlistás választási rendszerben a szövetség EP-jelöltlistájának csupán az első két (jó esetben három) helye jelenthet brüsszeli mandátumot. A befutó helyek sorsa március elsején dől el. Addig kiderül az is, hogy a listára felkerülnek-e MPP-s jelöltek, mint ahogy az is, hogy a harmadik erdélyi magyar politikai szervezet, az EMNP és védnöke, Tőkés László milyen formában szólnak majd bele az EP-választások eredményeibe. Ha

Hegedüs Csilla
főtitkárhelyettes,
a Nőszervezet
ielőltje

„Az az igazság, hogy ebben a helyzetben nincs jó megoldás az EMNP számára”
(Benedek Erika, alelnök EMNP)

Antal Lóránt a
MIÉRT jelöltjeként
métrétné meg
magát májusban

Winkler: bízom az esélyeimben

Winkler Gyula programjának négy fontos eleme van: az autonómia gazdasági alapjai, nemzeti közösségek jogainak uniós képviselete, Erdély Európában, európai lehetőségek Erdélyben. „Ezeknek az alap-gondolatoknak a mentén fejtettem ki eddig is tevékenységemet az Európai Parlamentben, és a továbbiakban is ezeket tartom fontosnak” – mondta a politikus az Erdélyi Riportnak. Kérdésünkre, hogy milyennek látja a kilátásait arra, hogy a jelöltek rangsorolása után a lista valamelyik befutó helyére kerüljön, Winkler kijelentette: „én bízom az esélyeimben”.

indulnak, biztos nem nyernek mandátumot, de riválisuk életét megkecsérik: az RMDSZ nehezebben érne el az öt százalékos küszöböt.

Márciusig eldől a sorrend Az RMDSZ EP-listájára a február 15-i határidőig hat politikus jelentkezett, de csak négyen jelezték eddig, hogy igényt tartanak az első két hely valamelyikére: Sógor Csaba és Winkler Gyula jelenlegi EP-képviselők, Vincze Loránt külügyi

titkár és Eckstein-Kovács Péter volt szenátor. A másik két politikus – Hegedüs Csilla főtitkárhelyettes, a Nőszervezet jelöltje és Antal Lóránt, a Magyar Ifjúsági Értekezlet jelöltje – úgy fogalmazott: az „előkelő helyek” valamelyikére pályáznak. „Az már biztos, hogy ez a hat jelölt lesz az EP-lista első hat helyén” – mondta az Erdélyi Riportnak az RMDSZ főtitkára, Kovács Péter.

Az EP-választásokon induló pártoknak 32 plusz 10 névből álló jelölt-

Eckstein az első helyre pályázik

Eckstein-Kovács Péter programjának célkitűzéseit a választók közvélemény-kutatások által is mért igényeihez igazította. „Ezek a felmérések világosan mutatják, mit szeretnének az emberek” – magyarázta, de nem részletezte, hogy mire gondolt. Eckstein mindenesetre bízik abban, hogy az EP-lista első helyére kerül. „Reményeimet arra alapozom, hogy ismert, népszerű politikus vagyok, ami egy választási kampányban fontos szempont. Mellettem szól az is, hogy szeretek és tudok kampányolni” – jelentette ki az *Erdélyi Riportnak*. Hozzátette, a rangsoroló SZÁT-ülésig is kampányolni fog azért, hogy minél előkelőbb helyet foglalhasson el az EP-listán. „Megkeresem a SZÁT tagjait, és megpróbálom meggyőzni őket arról, hogy az én ajánlatom a legmegfelelőbb az RMDSZ számára. Azt fogom hangsúlyozni, hogy van szavazatszerző képességem” – tette hozzá.

mutatnak hajlandóságot az MPP-vel való egyeztetésre az EP-választások előtt, mert – ahogyan Borbély László politikai alelnök egy sajtótájékoztatón fogalmazott – az EMNP-vel ellentétben „komoly” tárgyalópartnereknek tekintik az egyre kisebb politikai súllyal rendelkező Bíró Zsoltot. Borbély arra hivatkozott: értékeli, hogy a polgári párt a parlamenti választások előtt belátta, indulásával veszélyeztetné az RMDSZ parlamenti jelenlétét, és remélik, hogy nem szeretnék kockára tenni a brüsszeli mandátumokat sem. A politikai elnök szerint arra is „van megoldás”, hogy egyezség esetén az MPP jelöltjei is felkerüljenek az RMDSZ-listára. Borbély ugyanakkor komolytalannak nevezte az EMNP-t, mert szerinte a Néppárt sem tudja, mit akar: egyik napról a másikra mást nyilatkoznak, egyszer bejelentik, hogy Tőkés László elindul az EP-választásokon Erdélyben, majd helyesbítene. Ezért leszögezte: az RMDSZ semmilyen formában nem teszi függővé az EP-listáját az EMNP tervezett lépéseitől. Ezt a szándékot Kovács Péter is megerősítette lapunknak.

EMNP: kamikaze akciótól önálló listáig Amióta az RMDSZ elzárkózott a közös EP-lista gondolatától, az EMNP valóban azt a látszatot kelti, hogy nem tudja, mit akar. A

listát kell benyújtaniuk a választási irodához. Kovács Péter elmondta, a már ismert hat név az RMDSZ Nőszervezete, a MIÉRT, a területi szervezetek és a platformok javaslataival egészül ki. „Jelöltjeink az elmúlt években már bizonyítottak, számos eredményt értek el, amelyekre építkezni tudnak majd, emellett pedig olyan személyek is felkerülhetnek az RMDSZ listájára, akik még nem vettek részt az Európai Unió struktúráiban, de szakmájukban sikeresek, akik konkrét, megvalósítható programmal kívánják megszerezni közösségünk bizalmát” – magyarázta.

A jelöltek rangsorolásáról a Szövetségi Állandó Tanács (SZÁT) dönt, a jelöltlistát március elsején erősíti meg a Szövetségi Képviselők Tanácsa (SZKT). Kovács Pétertől megtudtuk: a rangsorolás módjára nincs szabályzat. „Csupán a szokás-jog létezik. E szerint a 33 tagú SZÁT előbb arról szavaz, ki kerüljön a lista első helyére. Az kerül az első helyre, aki a legtöbb szavazatot kapta. Ezután a nevét töröljük, és a második helyezettéről szavaz a testület, majd ugyanezzel az eljárással a harmadik, negyedik helyezettéről” – magyarázta az eljárást a főtktár. Azt még nem tudni, mikor tartja rangsoroló ülést a SZÁT, csak az a biztos, hogy a március elsejei SZKT-ülés előtt.

Még az MPP is beleszólhat Március elsejéig még más kérdésekre is választ kaphatunk. Az RMDSZ jó ideje tárgyalásokban áll az MPP-

„Az már biztos, hogy ez a hat jelölt lesz az EP-lista első hat helyén” (Kovács Péter, főtktár, RMDSZ)

vel a két politikai szervezet közötti lehetséges együttműködésről, amely EP-választásokra is kiterjedhet. Korábban Bíró Zsolt, az MPP elnöke kifejezte azt az igényét, hogy az RMDSZ EP-listájának harmadik helyére a polgári párt jelöltje kerüljön. Azóta a két szervezet kétszer ült le tárgyalni, konkrét eredmény nélkül, ám jelezték, hogy februárban ismét asztalhoz ülnek. Kovács Péter nyitott kérdésnek nevezte, hogy pontosan mikor, mint ahogy azt is, hogy születik-e olyan együttműködési megállapodás a két szervezet között, amely az EP-lista összetételére is kiterjed.

Az RMDSZ politikusai azért

Sógor újrafestette a cégért

Sógor Csaba az *Erdélyi Riportnak* elmondta, programja ugyanaz maradt, amelyet eddig is követett EP-képviselői mandátuma alatt. „Csak kicsit újrafestettem a cégért. Eddig az volt a jelszavam, hogy Erdélyt Európába, most azt mondom, hogy európai Erdélyt” – mondta lapunknak a képviselő. Magyarázata szerint azt kellene elhozni Erdélybe, ami jó Európában: a munkamorált, az infrastruktúrát, a decentralizált rendszert. Programjának négy címszava: kisebbségvédelem, szakpolitikák (gyermekvédelem és munkaügy), külképviselet és civil tár-

sadalom az Unióban. „Emellett továbbra is lobbiznék Brüsszelben az erdélyi magyarságért, nem csak úgy, hogy szóvá tesszük a minket ért diszkriminációkat, hanem mindig úgy mutatjuk fel magunkat, mint egy erős, támogatásra érdemes közösséget. Ne tekintsenek bennünket, állandóan panaszkodóknak, segítségre szorulóknak” – fogalmazott a politikus. Az esélyeivel kapcsolatban emlékeztetett: Kelemen Hunor már korábban felkérte arra, hogy folytassa munkáját az EP-ben. „Nem jósolhatom meg a SZÁT szavazásának végkimenetelét, de úgy gondolom, az elvégzett munkám alapján az első kettő között van a helyem” – jelentette ki.

▷ Néppárt elnöke, Toró T. Tibor egy múlt év végi sajtóbeszélgetésen még arról beszélt, tudja, hogy mit nem akar: azt, hogy az erdélyi magyar közösség képviselő nélkül maradjon Brüsszelben. Akkor elismerte: ha az EMNP független jelöltet támogat vagy saját listát indít az európai parlamenti választásokon, a független jelölt sem jutna mandátumhoz és a Néppárt sem érné el az 5 százalékos küszöböt, ám szavazatok elvonása révén az RMDSZ-t is megakadályozhatja a küszöb elérésében. Éppen ezért Toró ezt a forgatókönyvet kamikaze akcióhoz hasonlította.

Az utóbbi hetekben már egyre tetszetősebbnek tűnik az EMNP-nek ez a forgatókönyv. A párt országos választmányának elnöke, Zakariás Zoltán január közepén bejelentette: elsősorban a székelyföldi szervezetek szorgalmazzák azt, hogy ha az RMDSZ-szel nem tudnak kiegyezni közös lista támogatásában, akkor saját jelölteket indítsanak a májusi EP-választáson. Arra hivatkozott, hogy az EMNP-ben már egyre kevesebben tartanak ezt kamikaze akciónak, mert úgy gondolják, van esély mandátumszerzésre. „Számos jelzés érkezett hozzánk arról, hogy a szavazók az elmúlt hónapokban elfordultak az RMDSZ-től” – fogalmazott akkor Zakariás.

Január végén az EMNP elnökségi ülést tartott, amelyen immár nemcsak elméleti lehetőségként, hanem a megvalósíthatóság szempontjából is számba vették az EP-választásokon való részvétel lehetőségét. Bejelentették: azt fontolgatják, hogy önálló jelöltlistát állítsanak, vagy független jelöltként nevezzék be a választási versenybe Tőkés Lászlót, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnökét. Az elnökségi ülésen részt vett Tőkés is, aki kijelentette: „ha más megoldás nincs”, készen áll akár az EMNP jelöltlistáján, akár függetlenként elindulni. Toró T. Tibor már lehetségesnek nevezte az induláshoz szükséges 200 ezer aláírás összegyűjtését is.

Mi lesz Tőkés sorsa? Toróék bizonytalanságának vélhetően az a legfontosabb oka, hogy Tőkés László maga sem döntötte el, mit akar: a Fidesz EP-listáján indulni –

Vincze főleg kisebbségvédelemmel foglalkozna

Vincze Loránt programjának középpontjában is a kisebbségvédelem áll. „Úgy érzem, jó esély van arra, hogy az EP következő mandátumában jelentőset lépünk előre az európai kisebbségi keretszabályozás megteremtése érdekében. Ez egybeesik az RMDSZ legfontosabb külpolitikai célkitűzésével is” – mondta az *Erdélyi Riportnak*. A külügyi titkár fontosnak tartja a román többséggel való párbeszédet a jó európai kisebbségvédelmi gyakorlatról, arról, hogyan lehetne elhozni szimbolikusan a dél-tiroli autonómiát a Székelyföldre, a Partiumba, a kulturális autonómia európai modelljét pedig a többi magyar közösségbe. Vinczét a szakpolitikák közül a gazdák érdekeinek képviselője, az európai tudásforrás hasznosítása foglalkoztatja, többek közt a pályázatok területén. Szintén prioritásnak tekintti az erdélyi idegenforgalom támogatást. Esélyeivel kapcsolatban nem kívánt latolgatásokba bocsátkozni. „Az RMDSZ legfontosabb célja, hogy megmaradjon a romániai magyar közösség erős képviselője az Európai Parlamentben, ennek a célnak az elérése elsősorban nem egyénéről szól. A következő cél, hogy akik az EP-ben az RMDSZ-t képviselik, felkészültek legyenek és eredményesen dolgozzanak azokon a területeken, amelyek kiemelten fontosak közösségünk számára. Itt már fontos az emberi tényező, ki, hogyan dolgozott eddig és milyen tervei vannak olyan területekre, ahonnan az erdélyi magyar választók Brüsszelből is várnak megoldást” – jelentette ki.

Tőkés László még nem döntött, illetve nem döntötték indulásáról a Fideszben

amit megbízható forrásaink szerint felajánlottak számára –, vagy az EMNP listáján, akár függetlenként a Néppárt támogatásával. Az EMNP alelnöke, Benedek Erika az *Erdélyi Riportnak* elismerte: a volt püspök szándékaitól teszik függővé a párt döntését.

Az alelnök tájékoztatása szerint az EMNP országos választmánya február 22-én dönti el, hogyan viszonyul az EP-választásokhoz. Benedek négy forgatókönyvet vázolt: önálló listával indulnak Tőkés Lászlóval

az élen, önálló listával indulnak Tőkés nélkül, Tőkés független indulását támogatják, vagy nem indulnak egyáltalán. Az EMNP védnöke a választmányi ülésen jelenti be szándékait. „Jelentősen leegyszerűsödik a dolgunk, ha már tudjuk, mit szeretne Tőkés László. Mi azt támogatjuk, hogy újabb brüsszeli mandátumhoz jusson” – mondta Benedek Erika. Arra a felvetésünkre, hogy az önálló lista állítását korábban Toró T. Tibor is kamikaze akciónak nevezte, az alelnök kijelentette: „az az igazság, hogy ebben a helyzetben nincs jó megoldás az EMNP számára”.

Kétségtől Tőkés Lászlónak is az a szándéka, hogy újabb mandátumhoz jusson, már csak azért is, mert ha még legalább két évet Brüsszelben tölthet, akkor megilleti az EP-képviselőnek járó – tekintélyes összegű – nyugdíj. Az már tavaly felmerült, hogy ezt a célt a Fidesz jelöltlistájára felkerülve érje el, de Budapestről a mai napig nem erősítették meg, hogy ezt a segítséget meg is kapja a magyarországi kormánypárttól. Az *Erdélyi Riport* úgy tudja, Tőkés az utóbbi hetekben többször is audienciát kért ebben az ügyben a magyar kormányfőtől, de lapzártánkig nem fogadta őt Orbán Viktor.

MAROSSY ANNA BOTANIKUS, KÖRNYEZETVÉDŐ

Amikor dühös vagyok, mindenkit letegezek

Ahogy belép a szerkesztőségbe, tetszik neki, hogy az asztalok sarkai lekerekítettek. Szerinte genetikailag kódolt az idegenkedésünk a derékszögektől – mondja. Ő maga viszont környezetvédelmi ügyekben soha nem bizonyult hajlékonynak, inkább radikális. Van is oka rá. MAROSSY ANNA botanikussal, muzeológussal SZÜCS LÁSZLÓ beszélgetett.

Egyszer azt nyilatkozta, hogy a telet szereti. Egy botanikus hivatalból nem a tavaszt kellene kedvencének nevezze?

Így van, mint szakember hozzá vagyok kötve az aktív természethez. De tudja, mindenki születik egy bioritmussal. Vannak emberek, akik este kilenckor álmosak, le kell feküdjenek, s reggel hatkor már talpon vannak. Én délután kezdek „kivirágozni”, akkor tudok dolgozni, még főzni is este szoktam, viszont imádok reggel aludni. Mióta nyugdíjas vagyok, az a legremekebb dolog, hogy viszszafelekhetek. Az a legfinomabb. A tél szeretete is ilyen, nem tudom megmagyarázni, de gyermekkorom óta az ős és a tél a mindenem. Az ős nekem optimizmust jelent, akkor érik be a növények termése. S készül a természet a pihenésre, a tavaszi újrakezdésre. Az ős kesernyés illatait is szeretem, a színeit, a fényeit. Az is érdekes, hogy a telet szeretem, de a fehér színt nem. A világ sok helyén ez a gyász színe. Ha úgy vesszük, nem is szín a fehér, ennek ellenére a telet kedvelem. Ilyenkor szeretek fényképezni. A tél fekete-fehér fotókon gyönyörű.

Harcos környezetvédőnek tartják. Ezt a harciaságot a tapasztalattal szerezte, vagy valakinek a példája nyomán?

Nem, én ezzel születtem. Sokat foglalkoztam az öntudat for-

Marossy Anna botanikus, biológus

Nem félttem annak idején akármelyik párttitkárnak is megmondani, hogy nézze csak, elvtárs, mi a probléma... Igyekeztem átugrani a kisfőnököket

málásával. Hiába van törvény, ha a természet védelme nincs benne a meggyőződésedben, akkor az nulla. 1970-ben kezdtem hozzá, hogy óvodásokat neveljek erre. Én előbb voltam tanár, utána kutató. Már akkor felvetődött, hogy honnan van bennem ez a mondhatni agresszív környezetvédelem. A nevelésed a születésed előtt húsz-huszonöt évvel megelőzően kezdődik. Nem mindegy, hogy a gyerek szülei miként gondolkodnak. Engem kicsi koromtól vittek a szüleim a természetbe, ami Belényesben nem volt nehéz. Minden vasárnap kint voltunk, s nem volt szabad virágot letépnem, csak megnézni, esetleg egy szálát hazavinni anyának. S hogy édesapám honnan vette? Belényesben Ioan Busița, Bartók barátja, mint fiatal tanár, a huszadik század első éveiben megismerte Czárán Gyulát, aki a bihari hegyek szentje. Az ő útjain járunk most is. Aztán Busița

tanár lévén Belényesben kirándult a fiatalokkal, diákokkal például Rézbányára. S amit ő átvett Czárántól, azt továbbadta többek között az én apámnak.

Abban hasonlít a harcias környezetvédőkhöz, hogy sok konfliktust vállal. Szerzett ellenségeket?

Jaj, sokan nem szeretnek, kényelmetlen személy vagyok. Elterjedt a híre, hogy engem nem lehet megvenni. Nálam a természetvédelem elsődlegesen érzelmi kérdés volt mindig. Hogy szeressem, amit véddek. Tudva, hogy nem elég szeretni, védeni kell. Az egyik tanárom intelmét fogadtam meg, aki egyszer azt mondta: „mindig a lehető legmagasabb szintre menj az igazadért, oda, ahol a döntést hozzák.” Úgyhogy nem félttem annak idején akármelyik párttitkárnak is megmondani, hogy nézze csak, elvtárs, mi a probléma... Igyekeztem átugrani a kisfőnököket.

Az utóbbi években a legtöbb vita a püspökfürdői rezervátumot érinti. Kifejtené, hogy mi a helyzet ott, s mi lehet a megoldás?

Nagyon nehéz röviden összefoglalni, tiszta vizet önteni a Pecébe. Tudja, ez a mi bajunk biológusoknak, ha valamiről beszélünk, minden kijelentésnek tartalmaznia kell egy magyarázatot. Ez a meleg vízi patak, a Pece tóvá lett képezve. A harmadkorban meleg éghajlat volt, s itt képződött egy travertin gát. A nagyon meszes víz kicsapódik, s képződik egy laza mészkőzet, lukacsosnak a nyomai. 1798-ban, mikor Kitaibel Pál vegyész, botanikus Váradról jött a Pece-partján, észrevette Szentmárton alatt, hogy ebben a lassan csörgedező patakban tavirózsa van, amelynek cakkozott a levele. Európában él a fehér tavirózsa, de

▷ nem ilyen a levele. Annak sima. S délben látja, hogy csukódik össze a virág, a trópusi vízinövények összecukják a szirmukat, ha melegszik a nap. Aztán látta a tavat. Ma már azt is tudjuk, később mesterségesen is ki lett a tó alakítva. Az 1400-as években itt vízimalmok működtek, a rontói és a hájói malom. Ezért el is térítették a Pecét, hogy legyen egy malomárok. A travertin gát valamikor régen felszakadt, hogy mikor, hogyan alakult itt ki a tavorózsza, arról pontos adataink nincsenek. Kitaibel 1802-ben írt cikket az itt talált tavorózsáról, s már ő feltette a kérdést: vajon mit keres itt ez a növény?

Mi úgy tanultuk, hogy a madarak lábán került ide Afrikából. A golya hozta, mint a gyerekeket...

Kitaibel cikke után sok osztrák és magyar botanikus jött ide a növényt csodálni. Egyesek azt mondták, a törökök hozták. Arra valóban vannak adatok, hogy Várad elfoglalása után a törökök kijártak fürdeni. Az 1920-as években egy román paleoantropológus, Mircea Paucă kutatta a tó iszapjában a kis trópusi csigát, a melanopsis paresi-t, ami ott él, s ennek a fossziliáit mélyebben is megtalálta, egész a harmadkorig. Ezt már nem a törökök hozhatták. A virágok magját hozhatták a madarak, hisz akkora, mint egy mákszem.

Viszont a csigát aligha hozhatta madár, ha jól értem?

Igen, kell pár nap, amíg egy gém a Nílustól elrepül idáig, s azt az utat egy csiga aligha bírná ki. Az biztos, hogy az itteni tavorózsza viszont rokona a nílusznak genetikai értelemben is.

Van még az a kis halfajta, ami szintén védett, az ugye nem trópusi származék?

Nem, az endemikus, itt, helyben fejlődött ki. De nem reliktum, nem maradványfaj korábbi földtörténeti korokból.

Hárommillió évet bejártunk, hogy jutunk el a mai, közelmúltbeli vitákhoz?

Mondtam: menjetek és reklamáljatok. Ekkor azt kaptam, hogy jaj, tudom én, kik a tulajdonosai ezeknek a hoteleknek?

A püspökfürdői tónál csak mesterséges beavatkozás javíthat a helyzeten

1930-ban védett növényné nyilvánították a tavorózsát, de rájöttek, hogy nem elég a növényt, a környezetét is védeni kell, így vált rezervátummá ez a rész. 1975-ben született meg az a döntés, hogy a Félixfürdőben lesz a kezelési övezet, a Május 1. fürdőben pedig a szórakoztatás. Egyszer meghívtak egy gyűlésre, ahol közölték, 12000 férőhelyes strandot akarnak kialakítani, jelentkeztem, s elmondtam, nem tudjuk biztosan, mennyi a víztartalék. Azt tudjuk, hogy a hozama a hegyekből jön. S ahogy folyamatosan csökken az erdők felülete, úgy csökken a vízhozam. Az itteni vizek eredete valahol a Királyerdőben van, ahol már több mint 150 éve nyírják ki az erdőket. Mi pedig most itt fúrjuk a vizet mindenütt. Akkor Blajovici volt a megyei párttitkár, aki hallgatott ránk, szakértőkre, s a strand kapacitását 5000-re csökkentették. Én azt próbáltam elérni, hogy ezt a vizet ne használják csak kezelésekre. Nem így lett, fúrták mindenütt, s egy idő után elkezdtem látni, hogy csökken a víz szintje. Cirkusztoltam. Ez még a hetvenes-nyolcvanas években történt, aztán a kilencvenesben minden elszabadult. Illegálisan is bevezették ide-oda. Aztán amikor egyáltalán nem jött, akkor megijedtek.

Egyszer azt mondták, azért csökken a forrásnál a vízhozam, mert el van tömődve. Leküldtem búvárokat, de nem volt ott semmi, ami eltömítette volna. Egyébként a tó vize a forrásnál 32 fokos, s ez hűl Váradig úgy 24 fokosra. Érdekes, soha nem fagy be, kivéve 1982-t. Egy vasárnap hívott az ör. Nem akartam elhinni. Egyébként nem mély a víz, csak a forrásnál négy méteres, a tavorózsák nem szeretik a mély vizet.

Önnek tavaly volt egy komoly vitája a múzeumi szakemberekkel. Mi történt?

A terület adminisztratív szempontból Szentmárton községhez tartozik, de tudományosan korábban az Akadémiához, aztán átkerült a Körösvidéki Múzeumhoz. Arra számítottam, hogy egyeztetnek velem, azt hiszem, elég jól ismerem a területet. Volt, hogy valami páfrány árasztotta el a tavat, katonák jöttek segíteni, hogy kitakarítsuk. Amúgy a víz akkor kezdetek el újra feltöltődni, tóvá válni, amikor megszűntek a malmok, s már nem kotorták a patak medrét. Ez le is szűkítette a tavorózsza élőhelyének a területét. A Sahia filmstúdióval két hónapig filmeztünk ott, akkor jöttünk rá pár dologra, például, hogy mit eszik a csiga. De a múzeum elzárkózott. Ha panaszkodtam, csak nyugtattak, s kértek, hogy ne szóljak bele. Aztán egyszer megint hallom, hogy nem jön a víz. Mondtam: menjetek és reklamáljatok. Ekkor azt kaptam, hogy jaj, tudom én, kik a tulajdonosai ezeknek a hoteleknek? Kibájtam, ne törődjetelek vele. Erre az volt a válasz, hogy könnyű neked, te már nyugdíjas vagy. Pedig én a prim-secretar elvtársaktól sem féltem. Később, ha megbeszélések voltak a Környezetvédelmi Hivatalban, szándékosan nem hívtak. Aztán a prefektus hívott össze gyűlést, de oda sem a múzeum hívott, hanem a prefektúra. Sőt, a múzeumtól ott-hon felkeresett az igazgató, hogy a prefektus előtt nehogy azt mondjam, ők a hibásak. Azt mondtam, igaz, a vízszint csökkenéséért nem ti vagytok a hibásak, de azért igen, hogy nem veritek folyton az asztalt a tó érdekében. Persze a gyűlésen szóvá tettem, hogy nincs víz, s illegális vízhasználat lehet e jelenség mögött. Egy újságcikkben később azt sérelmezték, hogy én kétségbe vonom a rezervátum megmentéséért kifejtett tevékenységüket, meg egy nemzetközi projekt pénzforsásainak a felhasználását. Nagy betűkkel szerepelt a címben: Marossy Anna kérjen bocsánatot! Tudja, sokat kibír a tavorózsza, de a csiga, meg a hal nem bírta volna ki azokat az állapotokat. Hallottam, bevitték a múzeumba egy akváriumba. Kétségeimet fejeztem

ki, hogy megmaradnak, amire azt kaptam, hogy botanikusként miért szólok bele a csigák dolgába... A cikkekre azt írtam válaszul, hogy nem kérek bocsánatot, de megbocsátok.

Mit lehet tenni?

A prefektus is ezt kérdezte, s azt válaszoltam neki is, a víz kérdése minden. A helyzet olyan súlyos, hogy csak mesterséges beavatkozással lehet javítani rajta. Oda térnék vissza, hogy ezt a vizet szigorúan kezelési célokra lenne szabad használni. Amúgy sem szabad a radioaktivitása miatt napi negyven percnél tovább használni. Közben sokan ülnek benne reggeltől estig. Minden szakembernek össze kellene ülnie egy komoly megbeszélésre. A csigákat például Félixfürdőre vittem volna át, ott viszont érthetetlen módon a teknősbékák szaporodtak el.

Egy másik ügy, amiben a nyilvánosság elé állt, a Körös váradi szakaszának a modernizációja. Ön és a fiatal zöldek meg akarták akadályozni a városközpontban a fakivágásokat a parton.

És sikerült is! Az történt, hogy hozzáfogtak a Körös-part rendbetételének, ami gyakorlatilag lebetonozást jelentett, a fák kivágásával. Mondván Váradon ne öntsön ki a folyó.

Ehhez a város fölötti vízgőyűjtőkkel kellene nagy baj történnie, amit

A nyugalmazott muzeológus a napenergiát tartja a legtisztábbnak

FOTÓK: SZÚCS LÁSZLÓ

Tábla került minden kivágásra ítélt fára, ami tájékoztat, hogy az adott fa hány liter oxigént termel évente

egy ilyen partrendezés aligha akadályozna meg.

Isten ments attól, hogy az átszakadjon, több méter víz öntené el a várost. Vagy huszonvalahány éve volt komoly probléma, ha akkor egy fiatal rendőr nem riasztja az illetékeseket, katasztrófa történt volna. Felnyitották a zsilipeket gyorsan.

A szakembereket nem kérdezték, jó-e, ha betonkaréjban folyik a Körös? Vagy nem jó szakembert kérdeztek?

Nálunk a politikusok határoznak és a politikusok érdekei. A mai Magheru úti Baross hídtól fennebb volt három öreg nyárfám, azokat is kivágták. Fényképeztem, dühöngtem, aztán amikor hallottuk, hogy folytatják a központ irányában, a fiatalokkal tiltakoztunk. Tábla került minden kivágásra ítélt fára, ami tájékoztat, hogy az adott fa hány liter

Névjegy

Marossy Anna (Belényes, 1931). 1954-ben diplomázott a BBTE-n. 1955-től tanár Vaskohsziklason, 1963-tól a Nagyváradi tartományi Kultúrbizottság munkatársa. 1966 és 1988 között főmuzeológus a Körösvidéki Múzeumban. Botanikai ritkaságok feltérképezésével, a *Nimphaea lotus/termalis* megmentésével, a Bihar-hegység, a Királyerdő, a Béli-hegyek, az Érmellék flórájával, a Belényesi-medence etnobotanikájával foglalkozott. 2006-ban megkapta Nagyváradi város Kiválósági díját.

oxigént termel évente, más azt találta ki, hogy a fákat örökbe fogadják. Egy este furcsa motorzúgást hallok, – a közelben lakom – szaladok, s látom, egy nagy láncaltapas jármű tart a part felé. Mondja a sofőr, holnaptól vágják a fákat, kezdődnek a munkálatok. Másnap reggel már kint voltak a fiatal ökológusok, a riasztott újságírók, ment a veszekedés, végül az egyik kis újságíró rúgott a láncaltapas munkagép markolójára. Jött vagy negyven csendőr. Kérdeztem: hát titeket ki küldött? Az egyik megismert, korábban ő is segített a fürdőben a tóból az elszaporodott páfrányt eltakarítani. Na, én tartottam nekik egy fejtágítót, – tudja, amikor dühös vagyok, letegezek mindenkit, szóval mondom: „tudjátok, fiúk, mi itt az életet védjük, akárki is küldött ide.” Meghallgattak, s elvonultak. Aztán jött egy bukaresti szakbizottság, s végül maradtak a fák.

Egy másik téma kevésbé a botanikus szakterülethez tartozik, de itt Nagyváradi környékén is aktuális a palagáz-kitermelés ügye. Meg lennék lepve, ha nem lenne markáns véleménye erről is.

A föld óriási mennyiségben rejt ilyen gázokat világszerte. Sajnos a technika nagyon súlyos következményekkel jár. A gáz benne van a kőzetben, fizikailag is, kémiaiilag is ki kell onnan hozni. Ellenzem! Az a véleményem, hogy az emberiség szörnyen pazarol. Én betiltanék minden szintetikus zacskót, ruhát, minden egyebet, ami kőolajból készül.

Az alternatív energiaforrások közül melyiket támogatja?

A napenergia hasznosítását. A tárolásán kell még dolgozni, hiszen igazán nagy hatékonysággal erre egyelőre csak a növények képesek a fotoszintézis által. Ellenzem például a ma divatos mikro-vízierőműveket, azt, amikor patakokat vezetnek be csövekbe. Ez szörnyű gondolat, megváltoztatja az egész környék ökológiáját. Sajnos az a korszak, amit most élünk, egy szörnyszülőtte a kapitalizmusnak. Nem lesz jó vége ennek a konzumtársadalomnak. Mi, biológusok látjuk ezt a legtisztábban, hisz tudjuk, minden összeköttetésben van mindennel.

Minden (pálya)kezdet nehéz

A „pályakezdő munkanélküliség”, az állástalan frissdiplomások, vagy alulfizetett, de felülképzett munkavállalók helyzete világszerte ismert válságjelenség. Egyre több fiatal áll munkába úgy első vagy második diplomája után, hogy nem a tudásának megfelelő bérért és körülmények között dolgozik. Egy hete a téma oktatás- és foglalkoztatáspolitikai háttérrel foglalkoztunk, majd arra kértünk érintetteket, munkaadókat és munkavállalókat egyaránt, beszéljenek arról, hogyan indul így egy pálya. Felhívásunkra több országból érkeztek beszámolók, most ezekből szemlélünk.

Hevesi Judit „klasszikus álláskezeső”, Szegeden végzi tanulmányait, a bölcsészkaron. Több olyan civil programban is részt vesz – például a József Attila Kör munkájában – amely kiemelten hasznos társadalmilag, és – ahogy mondani szokták, „határokon átvíelő” jelentőséggel bír. Annak ellenére, hogy Judit a magyar kultúra szervezése fontos területein szerzett már tapasztalatokat, és tanulmányai közben elkezdett már munkát keresni, egyelőre nem járt eredménnyel.

Honnan lenne gyakorlatom?

„Nem találtam még munkát, igaz, van egy fél évem még az egyetemen, de körülbelül egy éve keresem. (Persze, alkalmi munkák, fordítások, kritikák vannak, de az ugye más...) A problémát esetemben az jelenti, hogy az álláshirdetések 95%-ában minimum 3-5 év tapasztalat az elvárás. Furcsa számomra az is, hogy soha, sehol nem kértek például diploma fénymásolatot, tehát az eredményeimre nem voltak még kíváncsiak, talán naivitás is ilyesmit feltételezni. Ami a lényeg: a tapasztalat szinte mindenhol elvárás, ha nincs, nem részletekben, hanem egyben 3-5 évded egy cégnél (mégis honnan lenne...!?!?), akkor szinte lehetetlen ilyenre szert tenni. Pályáztam képesítést nem, vagy csak érettségit igénylő munkákra is, ott egyszer kedvességből visszahívtak a humán erőforrásért felelős illetékes,

Hevesi Judit
bölcsész Szegeden
keres jó munkát

„Adódhat tehát olyan helyzet, hogy a fiatal alkotó, aki egy repertoárt visz a vállán, kevesebb fog keresni, mint egy többéves régiséggel bíró, ám alig, vagy csak kisebb szerepekben foglalkoztatott művész.”
(Czegő Csongor)

hogy szerinte nem fog senki ilyen helyre felvenni, mert a végzettséget és egyéb tevékenységeimet látva az önéletrajzban, azt gondolják, azonnal elmennék, amikor jönne egy jobb ajánlat. (Tényleg kedves volt, elmondta, hogy ő szeretett volna alkalmazni, de lebeszéltek emiatt.) Egyébként elképesztően lelombozó az egész, egy idő után sajnos azt tapasztaltam, nemcsak a munkakereséstől és a felesleges próbálkozásoktól ment el a kedvem, de a vitalitásomon is nyomott hagyott a feleslegesség érzése. Az egyetem mellett megy az egyéni vállalkozás, ennek a terhei viszont magasak, ha befejezem az egyetemet – legalább így tudok számlázni, de ezen kívül nem igazán tudom, mihez kezdhetnék vállalkozóként. Ami a szakmai gyakorlatomat illeti: három helyen voltam önkéntes, kérdezősködök a gyakorlat kapcsán is, de úgy tapasztalom, ott is nagy a túljelentkezés. Külföldi munkára is gondoltam, de már férjnél vagyok, a páromat az egyetemhez köti a munkája. A személyes network pedig egyelőre úgy tapasztalom, hogy semmit sem számít. Alkalmi fordítói munkákból, ösztöndíjból és szülői támogatásból élünk. Gondolkodtam a PHD képzésen, az plusz három évet jelent.

Főszerepek minimálbérért Czegő Csongor a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színházat vezeti, ő munkáltatóként jelentkezik. Ahogy mondja: önkormányzati finanszírozással működő, kis társulat élén áll, itt java részt pályakezdő, vagy pályájuk elején álló művészeket foglalkoztatnak. Van, aki mestéri tanulmányai végeztével kerül az intézményhez, de az is előfordul, hogy már a mestéri képzés ideje alatt alkalmazzák, ebben az esetben összeegyeztetik a munkavégzést és az egyetemi tanulmányok rendjét. „A legfontosabb előnyt az a friss szemlélet jelenti, amit művészeink az egyetemről hoznak magukkal,” – érvel Czegő amellest, miért jó a munkáltatónak a pályakezdő jelenléte. A koncepció és az akarat a fiatal munkaerő hasznosítására azonban nem elég. „Jelentős hátrány, hogy a színháznak a közintézményeket érintő létszámstop miatt nem áll módjában a társulat további bővítése. Üresedés esetén lehet új embereket alkalmazni, egyébként viszont nem. Korábban csak rendezőket és társalkotókat (tervezőket, koreográfusokat, zeneszerzőket) foglalkoztattunk egyéni szerződéssel, jelenleg a társulat bővítésére is csak ez nyújthat lehetőséget. Ez viszont több szempontból is

problémás: egyrészt az egyeztetési kényszer miatt (a naptárak összehangolásakor gyakran saját programjaink futnak zátonyra), másrészt a megnövekedett költségek miatt (hiszen a bérkeret fölötti honoráriumot valahonnan elő kell teremteni). Egy ilyen státusz a művész számára is előnytelen: nem rendelkezik állandó keresettel, emellett pedig több helyszín közti ingázásra kényszerül” – ismerteti a nehezen kezelhető helyzetet a fiatal direktor.

Lévén szó „kétágú” szakmáról, egy olyan rendszerről, ahol magasan képzett művészek munkáját szintén sajátos képzettséget feltételező műszaki háttér segíti – mondja Czegő – ezért kitér a műszaki személyzet problémáira is. „Egyrészt igen nehéz képzett munkaerőt találni erre a sajátos színházi munkakörre. Mivel színházi téren is releváns technikai képzés (világosító, hangosító, díszítő, szabó, stb.) jelen pillanatban nincs, vagy számunkra ilyen téren képzett munkaerő nem elérhető, ezeket az állásokat a leghatékonyabban olyan fiatalokkal tudjuk betölteni, akik rugalmasságuk, vagy többé-kevésbé témába vágó előképzettségük miatt könnyen beletanulnak abba a táncba, amit a színházcsinálás jelent. Ebben az esetben a munkabér mellett a színháznak kell biztosítani a szaktudás megszerzésének lehetőségét is. Sajnos a szaktudás megszerzésére jobbra csak a napi feladatok elvégzése teremt lehetőséget, továbbképzésre

Czegő Csongor,
a Figura Stúdió
vezetője

„Aki nem járt kint, az kerüli a munkát, a legkisebb erőfeszítésért a lehető legnagyobb pénzt várja. Aki már dolgozott Nyugaton, az önállóbb és megbízhatóbb” (Vajda Botond)

Az erdélyi fiatalember által Szlovákiában működtetett téli szabadidőközpont

nem tudjuk küldeni embereinket. A gyakran cserélődő műszaki állomány miatt sajnos a napi gyakorlat során felhalmozódott tudásanyag igen nagy része veszendőbe megy. Aki műszaki munkahelyről távozik, az sajnos legtöbbször nem színházi közegbe viszi tovább az itt megszerzett szaktudást. Alkalmazottaink számára máshová átvihető tapasztalatot így csak a prob-

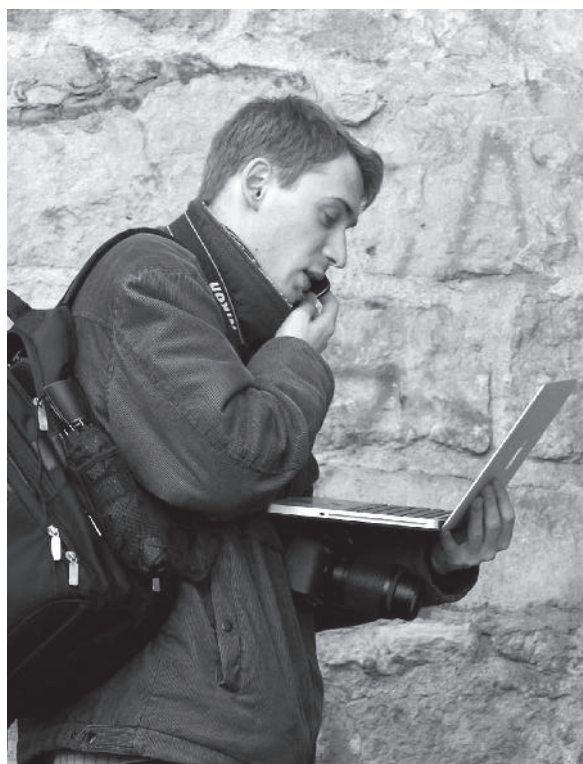
lémamegoldó-képesség fejlődése és a feszített ritmusban, nem kötött program szerint való munkavégzésben való edzettség jelent.”

Egzsztenciális értelemben ez a pályakezdés nem, vagy alig elég az önállóvá váláshoz: egy frissdiplomás művésznek az országos minimálbér körüli keresetet biztosítanak. Az érvényes jogszabályok szerint a fiatal művészek három évig pályakezdőnek számítanak, a bérek növelésére csak ezt követően van mód. „Visszas helyzet ez, hiszen hiába van egy pályakezdő úgymond kirobbanó formában, s hiába kap kezdői lendületéhez, tehetségéhez mérten fontos lehetőségeket (főszerepek sorát), a bérezést az intézmény nem tudja ehhez arányítani. Adódhat tehát olyan helyzet, hogy a fiatal alkotó, aki egy repertoárt visz a vállán, kevesebbet fog keresni, mint egy többéves régiséggel bíró, ám alig, vagy csak kisebb szerepekben foglalkoztatott művész.” – magyarázza Czegő. Arra pedig nincs sok esély, hogy a hiányzó bevételt többletmunkával egészítsék ki a fiatalok, mert a külső megbízások a színházi feladatokkal alig összeegyeztethetők.

▷ Hogy miért működik mégis az intézmény? „Elég diktatórikusnak tűnő rendszer ez – véli az igazgató – hiszen az elvárások és a munkaadói ajánlat egyeztetése a »take it or leave it« elve alapján történik. Az intézmény sem bérezés, sem a munkaidő, sem pedig a munkamennyiség terén nem köthet kompromisszumot (hiszen ezzel saját működését veszélyezteti). Aki vállalja ezt a munkát ennyi pénzért, az marad. Halvány reményt csak az jelent, hogy munkáltatóként célunk, hogy alkalmazottainkat saját hibánkból ne veszítsük el. De ez az odafigyelés mindig egyoldalú – az intézmény tekintettel van, a munkavállalói elvárásnak azonban nem tud eleget tenni.”

Aki járt kint, az a legjobb A marosvásárhelyi származású Vajda Botond két országhatárral odébb, és más szektorban dolgozik, magánvállalkozóként alkalmaz kifejezetten pályakezdőket: téli szabadidőközpontjában, a Patty Sky Donovalynál dolgozik együtt fiatalokkal. „Csak téli hónapokban működünk, ezért a szezon idejére alkalmazom őket. Sokakat azonban éveken át, az egyetemi képzés ideje alatt”. Vajda Botond azt is követi, hogy a nála ideény munkát végzők hogyan haladnak tovább, és a tapasztalatai pozitívak: többeket látott viszont brüsszeli tisztségviselőként, tekintélyes európai vállalatok munkatársaként. Az „alulról kezdés” tehát nem jelent feltétlenül hátrányt, mint ahogy nem elhanyagolható a diploma, az egyetemen megszerzett szaktudás, valamint a tapasztalat mellett a „munkakultúra” sem. A Szlovákiában élő erdélyi úgy látja, ezt nem biztos, hogy Kelet-Európában meg lehet szerezni. „Azok a legjobbak, akik már dolgoztak nyugaton valahol, főleg Amerikában. Ég és föld a különbség a munkához való hozzáállásban. Aki nem járt kint, az kerüli a munkát, a legkisebb erőfeszítésért a lehető legnagyobb pénzt várja. Aki már dolgozott Nyugaton, az önállóbb és megbízhatóbb. Meg kell tanulni csapatban dolgozni, nem ármánykodni, és élvezni azt, amit csinálsz.” Azok, akik nem jártak külföldön, sokkal nehezebben kezelhetőek, nem elég rugalmasak, és a nyelvtudásuk is kifogásolható – teszi hozzá.

Kiss Gábor, az Agnus Rádió főszerkesztője

A diploma mögötti tudás nem mindig felel meg az elvárásoknak, sőt, általában nem felel meg, ez általában a munkaadóra is elég nagy terhet ró, hiszen be kell tanítani a pályakezdőt (Kiss Gábor)

Gyakorlat az egyetem mellett

Kiss Gábor a kolozsvári Agnus rádió főszerkesztőjeként jelentkezik (maga sem töltötte be még a harmincat), és meséli a maga történetét, mert mint mondja, mindkét oldal, a munkavállaló és a munkáltató perspektíváját is ismeri. „Én hamarabb dolgoztam a szakmában, minthogy elvégezzem volna az egyetemet. Újságírás szakon különben is csak ezt tartom jó megoldásnak, hogy az egyetem mellett a diák kezdjen el gyakorlatban is megpróbálni dolgokat, azaz gyakorlatban is lássa azt, amit elméletben próbálnak neki az oktatás szintjén megtanítani. Ha hajlandó elkötelezni magát valamely szervezet, médiainstítúciónak mellett arra a három évre, amíg egyetemre jár, akkor olyan gyakorlati tapasztalatra tehet szert, ami később sokat számít, ha munkahelyet keres, és nem a továbbtanulás, az akadémiai pálya mellett dönt. Ez alatt a három év alatt ráadásul az is kiderül, hogy a szakmában mi az, amit szívesen csinálna. Általában inkább alkalmi, vagy félnormás állások vannak, új állásokat nagyon ritkán hirdetnek meg, 4-5 évente ürülnek állások, és nagyon nehéz őket friss diplomásként megszerezni, hiszen sok tapasztaltabb kolléga is pályázik általában ezekre. A diploma mögötti tudás nem mindig felel meg

az elvárásoknak, sőt, általában nem felel meg, ez általában a munkaadóra is elég nagy terhet ró, hiszen be kell tanítani a pályakezdőt, és sokáig intenzíven követni kell a munkáját, ott lenni mellette, tanácsot adni, kijavítani a hibáját, megmagyarázni, hogy hol hibázott. Esetünkben a bér megfelel a kért tudásnak, ugyanis teljesítményalapú fizetéseket adunk. Van egy kötelező jellegű munka, ami az alapbérnek felel meg, de ezen túl lehetőség van arra, hogy ki-kik tehetsége, tudása, szorgalma szerint növelje azt.”

Szakemberhiány léphet fel Sorjáznak az esetek a munkakeresésről és munkavállalásról, jellemzően azok mesélnek, akik nem akarnak külföldön dolgozni, mert családjuk, szakmájuk helyhez köti őket, vagy mert minden nehézség ellenére bíznak a közép- vagy hosszú távú sikerben – itthon. Nem lehet általános következtetéseket levonni, kinek, milyen területen, hogyan érdemes próbálkoznia. A korábban olyan jelentősnek hitt személyes tőke értéke is csökkent: a ritkuló munkahelyek miatt a „beajánlás” már nem elég. Az élethosszig tartó tanulás mellett egy új fogalommal ismerkedünk: a diploma előtti munkavállalással, a korai tapasztalatszerzéssel, az egyetemi évek alatti „infiltrálódással”. Aki hosszan, önkéntesen, vagy minimálbérért vállal munkát, az egyszer majd számíthat arra, hogy komolyabb megbízásokat kap. Ha kap. A kényszervállalkozóvá válás is egy alternatíva, különösen a szellemi szabadfoglalkozásúak számára, az adó- és illetékterhek azonban sokakat visszatartanak, és haboznak kiváltani a vállalkozói engedélyt. Ami most prognosztizálható: egyszer megritkul az állandó státuszba felvett, szakképzett, és nyugdíjhoz közeledő munkavállalók sora. Mivel nagyon sok területen a szakmai fejlődés, a biztos pályakép nem volt adott a következő generációknak, ezért szakemberhiány léphet fel. Sok-sok pályaelhagyó, és alulfoglalkoztatott kárára, akiknek a tudását nem becsülte meg időben, és akiknek nem adott esélyt a foglalkoztatáspolitikára.

HAVAS HENRIK

Én lassan már semmit sem értek

Például azt, hogy mégis mit gondol Simon Gábor – aki pár napja még a Szocialista Párt elnökhelyettese volt –, hogy hát akkor, hogy is van ezzel a 240 millió forinttal, ami a bécsi számláján van. Ez a Simon nekem igazából sohasem tűnt fel. Mióta láttam az Argo című akciófilmet, azóta tudom, hogy az ideális kém pont olyan, mint ez a Simon: átlagos, nem feltűnő, ránézésre az a fajta szemüveges zongoratanár, aki nem ad kokit, ha a gyerek melléut egy billentyűt. Jó, jó, ott battyogott tavaly télen az éhségmenet kilátástalan sorsú munkanélküli bányászaival, olvasztárjaival, de nem mondott semmi különöset, csak úgy ott volt. Azt a 240 milliót meg kifejejtette a vagyonbevallásából. Aztán küldött egy új bevallást, amiben megint nem szerepelt ez az összeg, mert Simon elvtárs nem talált olyan rovatot, ahova beírhatta volna, viszont eszébe jutott, hogy van két luxuslakása. A kormány persze azt állítja, hogy a Simon igazából a pártja pénzét parkoltatja a számláján. Ami azért furcsa, mert a szocialisták megállás nélkül pénztelenségről panaszkodnak. Lehet, hogy az a 240 millió el lett felejtvé?

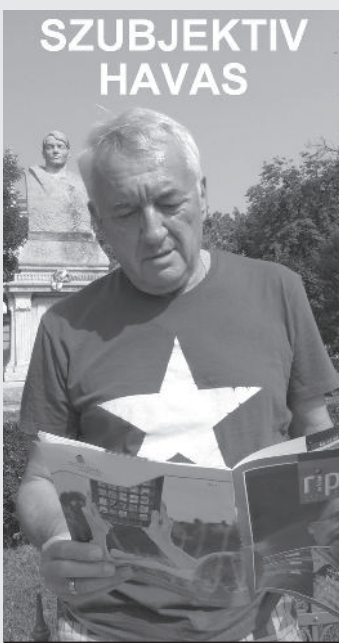
Az a vicc, hogy a környezetemben senki sem háborodik fel azon, hogy rajtakaptak egy korrupt politikust. A közvélemény azt gondolja, hogy ez a Simon egy hülye. Hát igen. Én még emlékszem, hogy az első szabadon választott országgyűlés tagja milyen autókkal álltak be a Parlament parkolójába. Szakadt Ladák, Skodák, Wartburgok, Daciák. Azt se felejtjük el, hogy honnan jöttek, többségük albérletből, panelből, falusi vályogházból. A politológus erre azt mondja, hát igen, Magyarországon elmaradt az eredeti tőkefelhalmozás. Előbb-utóbb a politikai elitnek utól kellene érnie magát. Simon Gábornak már sikerült, a többiek is igyekeznek.

Előrebocsátom, hogy atomerőmű párti vagyok. Ha volna Magyarországnak földgáza, olaja, hegyek közt kanyargó bővizű folyója, szeles tengerpartja, napfényben fürdő sivatagja, akkor talán más volna a véleményem. Mivel egyik sincs, azon a véleményen vagyok, hogy a szükséges időben bővíteni kell a paksi atomerőművet, amely orosz technológiával épült ugyan, de hála a magyar leleménynek és a nyugati informatikai háttérnek, mára a világ öt legbiztonságosabb atomerőműve közé tartozik. A rádióban és a televízióban rengeteget foglalkoztam a nyolcvanas években a Dunakanyarba tervezett Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszerrel. Bár minden szakmai háttéranyagot elolvastam, nem tudtam eldönteni, hogy jó-e nekünk a szlovákokkal erőművet, meg gátakat építeni. Az viszont egyértelmű volt, hogy akik nem akarják Bős-Nagymarost, valójában a létező szocializmusra mondanak nemet.

A jelenlegi ellenzék nagy bajban van. Egyrészt, mert a többség elkerülhetetlennek tartja az atomerőmű bővítését, ésszerűnek tartja, hogy az oroszok folytassák azt, amit annak idején elkezdtek, másrészt a kampányban kénytelen vezető témává tenni Paksot, és azt üvöltözni, hogy Orbán visszahívja a szovjeteket, akiket egyszer már elküldött. Még nagyobb bajban van az Orbán-kormány, mert az EU abba nem fog belemenni, hogy

az építési költségek ne számítsanak bele az államadósságba, márpedig az Orbánéknak létkérdés. Aztán Brüsszel már aggodalmát fejezte ki az átláthatóság és a tisztességes verseny hiánya miatt. Orbán Viktor erre azt mondja, hogy az EU bürokratái, meg a náluk lobbizó multik csinálják a cirkuszt. Az igazság az, hogy nem volt hivatalos versenytárgyalás, és azt sem tudjuk, hogy az oroszok milyen feltételekkel hitelezik meg az építést. Előbb-utóbb megtudjuk, mert a szerződést csak 10 évre titkosították. Azt még kíváncsiak.

A politológus azt mondja, Magyarországon elmaradt az eredeti tőkefelhalmozás. Előbb-utóbb a politikai elitnek utól kellene érnie magát. Simon Gábornak már sikerült, a többiek is igyekeznek

Állameszmék és nemzetálmok

EGRY GÁBOR a Politikatörténeti Intézet tudományos munkatársaként a két világháború közti magyar kisebbségek, a második világháború alatt létező Erdélyi Párt történetét kutatja, a baloldal és a nemzeti kérdés viszonyát. A történészt KUSTÁN MAGYARI ATTILA kérdezte.

A második világháború alatt létrejövő, majd feloszlott Erdélyi Párt milyen ideológiával bírt?

Két tényezőt emelek ki: a politikai és eszmei regionalizmust, valamint a két világháború közti új nemzetkép fontosságát. A regionalizmus gyökerei a 19. századra nyúlnak vissza, majd az első világháború előtt szerveződött meg politikailag is az Erdélyi Szövetség formájában. Ez a szervezet Budapestről a saját kezébe vette volna Erdély fejlesztését, emellett a magyar társadalom nemzeti alapú egységbe szervezését kísérte meg, részben a társadalmi reform, részben a románok visszaszorítása érdekében. 1917-18-ban a románokkal szembeni diszkriminatív politika egyik motorja volt, terveik közt szerepelt a közigazgatás feltöltése magyarokkal, román hivatalnokok Alföldre helyezése, iskolák államosítása. Az új, az egyént csak a közösség iránti felelőssége kiteljesítésében elfogadó nemzetképre is volt befolyásuk, a húszas években első sorban Jancsó Benedek Budapestről ösztönözte arra az erdélyi magyar elitet, hogy ismerjék meg a falvak és munkások életét és szervezzék meg őket a lecsúszó középosztály révén. A népszolgálat eszméje főként a fiatal generációt ihlette meg, protestáns teológiai és katolikus szociális tanítások révén. Ők lettek a magyar kormány, a kolozsvári elit és a fiatalok kompromisszuma révén az előző vezetői generáció kijelölt örökösei, akik 1939-től a Magyar Népközséget is az egységes, a szabadságot a közösséggel szemben értelmező nemzetkép alapján szervezték meg. 1940-ben olyan emberek, mint Mikó Imre, Albrecht Dezső, Vita Sándor, Venczel József, László Dezső lettek

Egry Gábor történész. „Ki kell lépni a nemzetállamközpontú szemléletről”

A kisebbségi magyarok értetlen-séggel, tudatlansággal és rácsodálkozással szembesültek Magyarországon, a leszlovákozástól és lerománnozástól a magyar nyelvtudásra való rácsodálkozásig

az Erdélyi Párt kulcsfigurái is. A párt az egységes nemzetállam, a magyarságnak akár a kisebbségek diszkriminációja révén történő megerősítése eszméjét képviselte, egyúttal azt, hogy Erdély ügyeit továbbra sem lehet Budapestről intézni, főként mivel az erdélyiek nemzetképe korszerűbb, szociálisabb és magyarább.

A párt 1944-es feloszlása után milyen formában élt tovább?

Az előbbi névsor is sejteti, hogyan öröklődött tovább ez az eszme. Noha a párt képviselőit kemény retorziók érték 1945 után, az ötvenes évek végétől visszakérülhettek a kulturális életbe, kiadókhöz, folyóiratokhoz, és megkezdődött a panteonizálásuk is. Az RMDSZ-t részben éppen azok alapították, akik megpróbálták őket integrálni az új intézményi keretek közé, ami szintén nem meglepő, hisz ez utóbbi kör szocializációjában is szerepet kaptak azok az egyházi középiskolák, melyek tanárai maguk is fogékonyak

voltak a népszolgálat eszméjére. A választóvonalak eltűnése, a nép felemelése – ha az organikus nacionalizmust háttérbe szorították – akár baloldali felfogásnak is alkalmas volt. Az RMDSZ részben ma is érvényes egységretorikája és igénye arra, hogy ne csak párt, hanem társadalomszervező is legyen, ezeken a szálon összekapcsolódik a 20. század szinte összes fontosabb erdélyi magyar szerveződésével.

Milyen tanulságokat vonhatnak le a mai erdélyi politikai erők a hajdani Erdélyi Párt történetéből?

Az Erdélyi Párt 1943-ra eljutott az elkülönült erdélyi magyar nemzet felépítésének küszöbére, olyan intézmények felállítását követelte (erdélyi tudományos akadémia, rádió) a már meglévők mellé, melyekről tudták, hogy kulcsfontosságúak a nemzeti mozgalmak kialakulásában. Ugyanakkor mivel a románokkal szemben követett politikához Budapest erőforrásaira volt szükség, ezt csak a már említett „magya-

rabb magyarság” érvelési keretében tudták megtenni, vagyis a magyar nacionalizmus továbbra is egységet hirdető és részben románokkal szemben álló keretei közt. Az adott helyzetben regionális érdeket képviseltek, de egyúttal meg is kellett tagadniuk azt, ezt nevezem szituatív regionalizmusnak. Egyébként – részben külső okok miatt – ez nem vezetett sehová.

Az erdélyi magyarság helyzete azóta sokat változott, de máig sok a hasonlóság is. Mennyire erősödött például a szétfejlődés?

A nemzet mibenlétének meghatározása már a 19. században is versengés tárgya regionális elitek, csoportok vagy képviselőik között. Ők sokszor saját regionális jegyeikből csinálnának általános nemzeti jellemvonást. Ráadásul a mentális térképek periférikus vidékei és központi nemzeti tájainak különbségei gyakran valós távolságon alapultak, aminek egyik tényezője éppen a nem magyar nemzetiségekkel való egy térben élés volt. Ez szerepet kapott abban is, hogy magyar-magyar találkozások tapasztalatai gyakran különbségeket és nem hasonlóságot jelenítenek meg. A szétfejlődés helyett én inkább meglévő különbségek felerősödéséről és intézményesüléséről beszélek. A két világháború közt a magyarországi diskurzus az egységet, a közös szenvedést helyezte előtérbe – a revíziós retorika szerint minden magyar szenvedett Trianontól –, ami nagyon közeliként láttatta Magyarországot és a kisebbségi magyarok viszonyát, és csak a revíziós elképzeléseknek hagyott helyet. Ezt alátámasztotta, hogy kisebbségi és magyarországi magyarok csak ritkán találkoztak. Mert amikor igen, akkor e közelségnek gyakran nyoma sem volt. Átfogó értékelésekben éppúgy, mint egyedi beszámolókbán megjelenik, hogy a kisebbségi magyarok értetlenséggel, tudatlansággal és rácsodálkozással szembesültek Magyarországon, a leszlovákozástól és lerománózástól a magyar nyelvtudásra való rácsodálkozásig. A visszacsatolt területeken ennek az ellenkezője figyelhető meg, a gyakorlati közelség, a sűrűbb talál-

kozások szimbolikus távolodáshoz vezettek.

Mi történik a rendszerváltás óta?

A nagy gesztusok továbbra sem harmonizálnak a mindennapok tapasztalataival. A szétfejlődés ebben az értelemben nem csak külső adottság és hatás következménye, hanem egy bizonyos méreten felüli nemzeti közösség nehezen megszüntethető jellegzetességeiből is következik. A körülmények lényegeseek, de az elmúlt másfél évtized már szétfeszíteni látszik a fenti dialektikát azzal, hogy az érintkezésnek új színterei és mezői jönnek létre, főként a részben közös médiatér miatt. Ez olyan, inkább közös tömegkultúrát hoz létre, ami részben pótolhatja vagy felülírhatja a személyes találkozások csatlódásait is. Ez azonban nem a nemzetpolitika révén zajlik, hanem mellette, kicsit talán annak ellenében is. A nemzetpolitika továbbra sem tud mit kezdeni szimbolikus és gyakorlati ellentétes dinamikájával, éppen azért, mert nem sikerül megtalálnia azt a jelenséget (a nemzetpolitikuskok szavazárása szerint problémát, de én nem hiszem, hogy mindent problematizálni kellene), ami tárgya lehetne, ehelyett egy imaginárius egységes és homogén nemzetből indul ki, aminek csupán arra van szüksége, hogy adekvát keretet kapjon létehez.

Kutatja a baloldal és a nemzetpolitika viszonyát is. A magyar kormány álláspontja ma az, hogy a baloldal magára hagyta a határon túliakat, mennyiben van igazuk?

Ez tipikusan az a kérdés, ami kiált az is-is válaszáért. Egyfelől a nemzetpolitika ebben a formában eredetileg „jobboldali”, vagyis a mai jobboldali pártok és szervezeti vagy szellemi elődszervezeteik számára volt érvényes értelmezési keret. A nemzetegyesítési programja a mai politikai értelemben a rendszerváltás idején értelmezhetetlen volt a demokratikus ellenzék, az állampárt, majd a szocialisták nem népi szármánya számára. A sokat emlegetett liberális ötlet a kettős állampolgárságról sem a mai gyakorlatot előlegezte meg, hanem a Romániából való menekülés meg-

könnyítését szolgálta volna akkor, amikor a magyar hatóságok még nem mindig voltak fogadókészek. Látni kell, hogy a nemzetpolitika mai formája egy Magyarországot mélyen és alapvetően máig fele-fele arányban megosztó politikai és identitásközösség kiterjesztése határokon túlra. Az állampolgári, republikánus ethoszon alapuló, alulról felépülő közösség és az organikus, autentikus létformáját megtaláló, az erre a sors által kijelölt vezetők által irányított, az egyéni boldogulást a közösségi küldetésnek alárendelő magyarok nemzetének ellentéte már 1989 előtt tetten érhető volt a különböző elképzelésekben. Mindkét vízió tiszteletre méltó vagy tiszteletre méltó lehet, noha az utóbbi magában rejtje az egyéni szabadság megszüntetésének lehetőségét is. Az előbbivel viszont az etnonacionalista nemzetpolitika nem kompatibilis, hiszen a politikai közösség tagságát nem az etnikai nemzethez társítja. De mindkét megközelítés mögött morális érvek állnak és ezek nehezen teszik lehetővé a kompromisszumot, pláne a másik megközelítés elfogadását. Így aztán nem hiszem, hogy a vágyott konfliktusmentes nemzetpolitika valóban megtehető lett volna, mivel ez messze nem csak kommunikációs vagy kampánykérdés volt, hanem identitáskérdés, még ha a napi politika összefüggésében valóban befolyásolták ilyen eseti szempontok például a 2005-ös népszavazás alakulását. Baloldali felelősségről ezzel együtt beszélhetünk. A fent említett két közösségkép ugyanis szinte már karikatúrisztikus módon tankönyvi és életidegen akkor, amikor a nacionalizmus-kutatásban már közhely, hogy az állampolgári és kulturális nemzet kettőssége mesterséges és empirikusan nem is igazolható. Ráadásul ezek nem az egyedüli lehetséges megközelítései a nemzetnek, az európai baloldali hagyományban pedig jó kiindulópontot találhatunk akár az egész probléma radikális újragondolására. Igaz, ehhez ki kell lépni a nemzet- és nemzetállam központú szemléletből, tágabb térben szemlélve a nemzeti közösségeket is. Ezt a magyarországi baloldal meg sem kísérelte igazán.

A nemzetpolitika mai formája egy Magyarországot mélyen és alapvetően máig fele-fele arányban megosztó politikai és identitásközösség kiterjesztése határokon túlra

Művészek eldoradoja, öngyilkosok udvara

Száz esztendőes Nagyvárad egyik emblemikus épülete, az Apolló palota. Az ifj. Rimanóczy Kálmán tervezte szecessziós műemlék romlását-bomlását hatalmas, a teljes homlokzatot beborító háló takarja el szemérmesen. SZILÁGYI ALADÁR riportja a jobb sorsa érdemes épület múltjáról, jelenéről, lakóiról.

„De jó tudni: valamikor ez volt Európa. Röviden azt mondhatnánk: aki még nem látta Oradea/Nagyvárad/Grosswardeint, annak aligha lehet megfelelő fogalma Európa tündökléséről és bukásáról” – imígyen áradozott *Nagyvárad, avagy az egyidejűség csodái Közép- és Kelet-Európa városaiban (Szecesszió)* című nagylélegzetű tanulmányában Karl Schlögel kultúrtörténész. Az 1996-ban nálunk forgolódott szerző nem véletlenül választotta átfogó szellemi utazása kiindulási és végső állomásul Nagyváradot, a történelmi Magyarország szecessziós örökségének talán leggazdagabb kincsestárát.

A 19-20. század fordulóját követő páratlan építészeti tobzódásnak csúcsteljesítménye a Fő (Republicii) utca, a Szaniszló (Eminescu) utca és a Széchényi (Traian) tér metszéspontjában áll. Három, az art nouveau

Az épületben háromféle lépcsőház van, képünkön a cselédlépcső saját lifttel

FOTÓK: SZÜCS LÁSZLÓ

Hajdanában az Apolló bérlii úgy éltek itt, mint egy faluközösség lakói: mindenki ismert mindenkit, többen összejártak, számon tartották egymás örömét, bajait, segítették egymást

jegyében született, egymástól merőben eltérő stílusjegyeket hordozó, szépségében – napjainkra inkább romlásában-bomlásában – egymással vetélkedő palota képezi azt a pontot, amelyik minden erre vetődő turistát megtorpanásra, meghökkenésre, szemlélődésre, fotografálásra készítet. A Komor Marcell és Jakab Ödön tervezte, népi ornamentikával ékes Stern-ház – akár a vele átlósan emelt, ifj. Rimanóczy Kálmán megálmodta, „liliom stílusú” Moskovits palota – 1905-ben épült. Fiatalabb testvérük, az ugyancsak Rimanóczy és tanítványa, Krausze Tivadar által megtervezett Apolló palota kivitelezését pedig 1914-ben fejezték be. Több kötetnyi *faluriport* szerzőjeként határoztam

el, hogy ez alkalommal *bérházriportot* írok a száz esztendőes műemlék tiszteletére.

A hely és a ház históriája A mai bérpalota telkén az 1820-as években fogadót építettek, – akár a mai Eminescu, előtte Szaniszló utcát, szintén Apollónak hívták. A század második felében kávéházzal bővítették. A vendéglő szálája táncteremként is szolgált, később a nagytermet kibővítették, és színpadot emeltek hozzá. Nem véletlenül, hiszen ha a főpapi önkény nem akadályozta volna meg, oda emelték volna Nagyvárad színházát. Péter I. Zoltán helytörténész szerint: „Várad-Olaszi polgársága 1827-ben támogatásért esedezett a megyénél egy színház építése ügyében. Bizottságot alakítottak, hogy tárgyaljon a város hűbérurával, a római katolikus püspökkel, és készíttesse el a színház tervét, a költségvetéssel együtt. Javasolták, hogy a város tulajdonában levő Apolló vendéglőt építsék át színházzá úgy, hogy a hátsó rész maradjon meg vendégfogadónak. Elkészítették a tervet, de 1829 márciusában Lajcsák Ferenc püspök, földesúri jogaira hivatkozva ellenezte a színházépítést. Több mint két esztendeig tartott a

A lépcsőház külső fala

Az udvari részre is ráférne egy tatarozás, bár a homlokzatnál jobb az állapota

huzavona, mígnem 1832-ben a kedvezőtlen pénzügyi helyzet miatt a színház építése amúgy is elmaradt.”

A városi tanács 1887-ben határozta el, hogy az Apolló vendéglőt bérházzá alakítja. Bő két évtized múltán, 1910-ben a rohamosan fejlődő Nagyvárad városatyái radikális döntést hoztak: értékesíteni akarták a telket. Két lehetőség közül választhattak: eladják örök áron, vagy a város épít oda szállodát vagy lakóházat, amit bérbe adnak. Végül az utóbbi mellett döntöttek. A tervpályázatot ifj. Rimanóczi Kálmán nyerte meg, a kivitelezést is, csak hogy mielőtt hozzákezdtek volna a bérpalota felépítéséhez, fiatalon elhunyt. Özvegye ragaszkodott hozzá, hogy az építkezést férje tervezőtársa, Krausze Tivadar felügyelje.

Ifj. Rimanóczi Kálmán „hattyúdala” egy nagyvárosi igényeket kielégítő bérház volt, négy szintjére 22 lakást és 10 üzlethelyiséget tervezett. A fürdőszobával ellátott lakásokat három-, négy- és ötszobásokra tervezte. A Fő utca és a Szaniszló utca sarkára egy nagy és díszes kávéházat képzelt el, modern formában, a budapesti New York kávéház mintájára.

A korabeli szecessziós törekvések számos elemét hasznosító Apolló-palota végül a város egyik emblemikus létesítménye lett. A Jugendstil, a német szecesszióval rokon épület akár eklektikusnak is minősíthető, hiszen díszítése az új elemek mellett számos historizáló, neogótikus motívumot is tartalmaz. A sarokrész toronyszerű lefedése mellett figyelemre méltó a német empire-t idéző gazdag heraldikai díszítés, a nagyméretű címerpajzsok, a leveles füzérek, a felületeket tagoló szalagpárok jelenléte. Az ablakok és

Tanay Kalló Mária
Veszprémből
látogatott haza

**Régebben
szinte nem
múlt el év,
amikor
valaki le
nem vetette
volna magát
az udvar
keramit-
kockáira.
Az biztos
halált
jelentett**

A lakók lépcsőháza
díszesebb

erkélyek virágos, girlandos díszítései és a női alakokat megjelenítő épületszobrok, egyéb elemek részletgazdagsága napjainkban szinte élvezhetetlen az egész épületet beborító, a hulló vakolatot elfedő védőhálók mögött.

Rimanóczi a legfelső szint főútcára tekintő traktusába hatalmas ablakokat tervezett, hiszen műtermeknek szánta ezeket a jól bevilágított helyiségeket. A műtermek – talán az egész bérház – első bérlője az Amerikában fotográfiát tanult holnapos költő, Miklós Jutka 1914-ben költöztette műhelyét az Apolló palotába. Ott dolgozott, mígnem 1920-ban kimenekült, előbb Berlinbe, majd Párizsba, végül Marokkóba vetődött.

A legrégibb lakó Falujáróként mindenütt igyekeztem a „régieket” nyomára bukkanni, hiszen ha valakik, ők képesek a leghitelesebben mesélni a település élő múltjáról. Bérháziporter szerencsémre, könnyen megtaláltam legmegfelelőbb „öslakos” partneremet, kedves ismerősöm, egy tiszteletre méltó hölgy, Kalló Olga személyében. Olga nénit Várad-szerre sokan Tanay Olgaként ismerik, emlegetik, a két évtizede, 90 évesen elhunyt férje, Tanay (Kalló) Emil színész művészneve alapján. A Szigligeti Színház sokra becsüli a társulat hajdani tagját, hiszen egyik, a nyugdíjasoknak kínált bérlete az ő nevét viseli. A teljes szellemi frissességgel felvértezett özvegy elérte, sőt már két esztendővel túl is haladta párja életkorát. Középső lánya, a Veszprémből hazalátogató „Tanay

Mari” társaságában, egymást kiegészítve, olykor kiigazítva idézik fel a család és a ház történetjét.

„1945. április elsején költöztünk ide. A nagyobbik lányunk három éves volt, a kisebbik fél éves. Amikor Marika 1944-ben megszületett, elkezdődtek a bombázások. Egerbe mentem a sógornómhöz, elvitt a férjem, mert két kis gyerekkel egyedül nem boldogultam volna. Sokáig nem is tudtunk visszajönni, mert lehetetlen volt a polgári közlekedés, már csak a katonai vonatok jártak. Először a férjem tért vissza, megtudakolta, hogy számítanak-e rá a színházánál. Ő 1940-ben lett váradi színész, közkedvelt volt. Lett volna lehetősége Debrecenben vagy máshol Magyarországon elhelyezkedni, de mi kíváncsoztunk vissza Váradra. Néhány hónapig albérleteztünk, aztán egy kollegája, Hegyesi Muci – Hegyesi Ferenc táncoskomikus –, aki itt lakott a feleségével és Auschwitzból visszatért rokonaival, emlegette, hogy a házban több üres lakás is van. Így jutottunk harmadik emeleti négyszobás-cselédszobás otthonukhoz. Az Apolló nem csak rövidesen továbbgyarapodó családunk számára biztosított tágas életteret, központi fekvése mellett előnynek számított, hogy közel van a színházhoz, s ez nem volt elhanyagolható szempont azokban a zűrzavaros időkben, amikor a kivilágítatlan utcákon kirabolták, akár le is vetkőztették a polgárokat.”

Olga néni, Marika, majd a nővére, Éva – és valamennyi további riportalanyom – egyetért abban, hogy hajdanában az Apolló bérlői, kevés kivétellel, úgy éltek itt, mint egy faluközösség lakói: mindenki ismert mindenkit, többen összeajrtak, számon tartották egymás örömét, bajait, segítettek egymást. „A Gál-Szabó családdal például igen jó barátságban voltunk, közvetlenül alattunk laktak, a nagytata városi főmérnök volt – magyarázza Olga néni. – Gál-Szabóné Viola igen jó barátném volt, amikor nekem valami elintéznivalóm volt, vigyáztak a gyerekekre. Amikor nehéz beszerzési viszonyok voltak, segítettünk egymáson. ” „Valóban, mintha egy nagycsalád lettünk volna – teszi hozzá Marika. – Kiss igazgató bácsi híres, szigorú matektanár volt, náluk a nagy lakásban három

▷ nemzedék élt, mi, gyerekek együtt nőttünk fel. Kissékel a hátsó folyosón is tudunk közlekedni, amelyik a konyhára és a cselédszobára szolgál. Az udvar, a körfolyosó, a három lépcsőház megannyi zege-zuga ideális játszóhelyt, búvóhelyet kínált. Szemközt lakott Fülöpné Réz Gizella, a mostani Ady líceum hajdani igazgatónője, mellette a Bucurenciu házaspár. Nekik volt telefonjuk, áthívták édesnyánkat, amikor kolozsvári egyetemistákként felhívtuk őket. Másik lakótársunk, Gitea doctor Rozi húgom életét mentette meg, aki kisgyerekként Biharfüreden valamilyen mérgező erdei boggyót evett. Más híres orvosok is lakótársaink voltak, mint Penkert doktor, a gyermekkórház egykori igazgatója vagy Rencz doktor, aki később a debreceni egyetem professzora lett.” „Összetartó ház volt, tartásos, minőségi emberek lakták – bizonygatja Éva –. Ha oda-haza »baj volt«, ha apánk nyűgösködött valamiért, volt hová »menekülni« a haragja elől. Az Apolló, míg tönkre nem ment, egy csodapalota volt, a liftje, amíg működött, velencei tükrös, intarziás ékszer. S amíg megvolt a teljes lakásunk, nyitott házat tartottunk, állandó jövés-menés volt, sokan voltak hozzánk bejáratosak, főleg fiatalok.”

Bevallom, amikor először jártam az épületben vagy fél évszázada műteremlátogatóban, és a harmadik emeletről letekintettem az udavartér szakadékába, valósággal elszédültem. Nem véletlenül nevezték az „öngyilkosok udvarának” – árulta el akkor valaki. Most is rákérdezek, és Kallóék megerősítik: „Valóban régebben szinte nem múlt el év, amikor valaki le nem vetette volna magát az udvar keramitkockáira. Az biztos hallát jelentett... A Szaniszló utca felől is van egy bejárat, most le van zárva. Általában ott lopakodtak be az öngyilkosjelöltek. Egyszer Rozi húgunk volt szemtanúja egy ilyen tragédiának, az iskolából hazajövet. Utoljára Nagy Kálmán nyelvész, a Kalevala fordítója vetett itt véget önmagának, 1971-ben. A húga közvetlen szomszédunk volt akkoriban.”

Egy magyar királyi fótánácsos

Özvegy Pascuiné, született Gál Szabó Katalin éppen a Kallóék alatti,

A száz éves Apolló palota koronára emlékeztető kupolája

Az Apolló palota jószerével „gazdátlan”, az önkormányzat már nem tekinti a sajátjának, az ott lakóknak meg nincs annyi pénzük, hogy fedezzék a renoválás költségeit

Az öngyilkosok udvara

azonos beosztású lakásban él. Katalin – akár a többi lakótárs, három kivételével – amikor lehetőség nyílt rá, megvásárolta a várostól a maga lakrészét. Legfőbb gondjuk, hogy az Apolló palota jószerével „gazdátlan”, az önkormányzat már nem tekinti a sajátjának az ingatlant, az ott lakóknak meg nincs annyi pénzük, hogy fedezzék a renoválás költségeit. A lakótársulást megkereste egy olasz üzletember, aki felajánlotta: ha átadják neki a padlásteret, cserébe felújítja az épületet. Az előnyösnek tűnő „üzletet” néhány lakástulajdonos ellenállása miatt nem sikerült megkötni.

Katalin asszony „tösgyökeres apollós”, itt született, még a nagyapja kapta szolgálati lakásként ezt az öt szobát. Előkerülnek a régi családi

dokumentumok, köztük a budapesti Magyar Királyi József Műegyetem díszes oklevele, mely szerint „Gál Szabó István urat, aki Nagyváradon 1891-ben született, műszaki tanulmányait az 1918. tanévben végezte, és ez oklevél megszerzésére a szigorlatoknak megfelelt, és ez által a tudományokban szerzett képzettségét bizottságunk előtt bebizonyította, a ránk ruházott hatalomnál fogva ezennel mérnöknek elismerjük és valljuk.” Gál Szabó István építész-mérnök nem a legszerencsésebb történelmi korban végzett, mire hazakerült Nagyváradra, megtörtént az impériumváltás. Végül a román illetékesek is elismerték a diplomáját. A bécsi döntés utáni négy esztendő „magyar” világban elnyerte a királyi

főtanácsosi titulust, talán ezért érezte úgy, hogy 1944 végén menekülnie kell. Salzburgig jutott el, onnan visszafordult. (Egyébként utánanézttem: nem lehetett sok félnivalója, hiszen egy, az amerikai Holokauszt Emlékmúzeumban tárolt dokumentum szerint a deportálások idején feljelentették azért, mert volt mersze a házban lakó zsidó családok értékeit rejtegetni.) „Nagyapám hazatért, mert úgy érezte, Váradon akar meghalni. Szakértelmét a kommunista világban sem nélkülözhatték, számos út felépítése mellett három nagyváradi híd – köztük az azóta felelőtlenül lerombolt régi Garasos híd – rekonstrukciója és a fedett uszoda megtervezése fűződik a nevéhez. Agrármérnök apámnak a központi fűtés bevezetése köszönhető, 1964-ben. Akkor építették a melegházakat Biharfélegyházán, s az ő emberei végezték el a munkákat az egész házban. A lányomra is büszke vagyok, ő kutatóvegyész, Amerikában tanult négy évig, jelenleg Amszterdamban folytatja posztdoktori tanulmányait.”

Nem gubóztak be saját fészkükbé Nagyváradra kerülésem után hamar bejáratos lettem az Apolló palota felső traktusának művészszerkeibe. Hogy a ház „civil” lakói sem idegenek az itt hosszabb-rövidebb ideig alkotó, egymást váltó képzőművészek-től, azt a régi lakótársak otthonaiban kegyelettel őrzött festmények, grafikák is bizonyítják.

Lapunk barátját, Jakobovits Márta keramikus művészt (Jakobovits Miklós festő özvegyét) kérem arra, hogy idézze fel ifjúságuk, pályakezdésük színterét. „Miklósnak, amikor Váradra került, előbb valahol a szőlőhegyen volt egy kis műterme. 1960-ban hurcolkodott át az Apollóba. Én

A tetőrészhez is jutott a mives kovácsoltvas kerítésből

Az Ady-kör tagjai is éppúgy benyitottak hozzánk, mint a magyarországi szamizdatosok (Jakobovits Márta)

A nagyapa, Gál Szabó István mérnöki oklevele

már itt ismertem meg őt, egyetemista koromban. Ez volt az első közös műtermünk, a lakásunk is egy darabig. Amikor odakerültünk, Szabó Barna, Kristófi János, Pop Aurél és Fux Pál volt a szomszédunk. Később többek között Tompa Mihály, majd Ujvárossy László kapott műtermet az Apollóban. Nem gubóztunk be a saját fészkünkbe. Testvéri kapcsolat volt közöttünk, átvártunk egymás munkáit megtekinteni, akár uzsonnázni, akár esti zenét hallgatni. Leggyakrabban Fuxéknál gyűltünk össze esténként, Fux Pali színessé tette ott az életet. Ugyanis hatalmas lemezgyűjteménye volt a klasszikusokból. Beethoven mellett *Händel* és Vivaldi volt a kedvenc, de Gershwin, Ravel és Orff műveit is gyakran hallgattuk. Bár kezdetben nélkülöztünk, az a hely valóságos szellemi eldorado volt számunkra...

Mivel egymást sem akartuk zavarni a párommal, néhány év elteltével külön műhelybe költöztünk, én az Izraelbe kivándorolt Fux Pál műtermét kaptam meg, ahol egy égetőkemencét is építtettem magamnak. Miklós műtermét is sokan látogatták, váradi írók, barátok, élen Horváth Imréékkal, Bölöni Sándor, Máté Imre, Tüzes Bálint, Varga Gáborék

– tovább sorolhatnám, ki mindenki járt fel hozzánk szinte hetente. A kolozsvári írók közül Bajor Andor, Bálint Tibor. A határon túlról Ilia Mihály, Szokolczay Lajos látogatott meg bennünket gyakran Váradon jártában, egy-egy kiállítás megnyitása után pedig olyan más városbeli mesterek, mint Nagy Albert, Fülöp Antal Andor, Vida Géza, avagy Mircea Spătaru, és sokan a felvételizni készülő, tehetséges fiatalok közül, akik hozták a munkáikat, korrektúra, véleményezés végett. Az Ady-kör tagjai is éppúgy benyitottak hozzánk, mint a magyarországi szamizdatosok. Persze, ez a nagy jövés-menés felkeltette a Securitate figyelmét. Hogy valakik informálták őket, az nem egyszer bebizonyosodott. Az elvtársaknak égneik állhatott a hajuk, amikor tudomásukra jutott, hogy az Indiát gyalog megjáró Jakabos Ödönt – miután a váradi illetékesek nem engedélyezték, hogy nyilvános helyen tartson előadást – meghívtuk a műtermünkbe, ahol népes hallgatóság előtt számolt be kalandos útjáról. A házkutatást sem kerülhettük el. Felforgatták a műtermet, de nem a munkáinkra, inkább a régi könyvekre, folyóiratokra voltak kíváncsiak. El is koboztak több kötetet. Ez az egész azért volt rázós, mert Mikinek már voltak kézíratai is. Nagy lélekjelenléttel kinyitotta az iratgyűjtő mappát, az orruk alá dugta, hogy itt valami írásai vannak. Magyar lehetett az egyik szekus, vagy legalább is értett magyarul. Unottan rápillantott: „ó, hát ezek afféle művészeti dolgok, nem érdekelnek bennünket”... Nagy baj lehetett volna belőle, hiszen a rendszerváltás után megjelent *Néző papírmáséból* című, a diktatúrának egyáltalán nem hízogató röpiratának volt a nyers kézírata.”

Gál Szabó Katalin asszisztensként dolgozik

Isten, kérjél bocsánatot

Aniridia nem egy kevésbé ismert dél-olasz tartomány. Ezt most tudtam meg, Sándor Erzsi *Szegény anyám, ha látnám* című kötetéből, amely egy-két oldalanként tartalmazott valami olyan információt a gyereknevelésről, oktatási rendszerről, amelyről én még nem hallottam. Pedig nagycsaládosként azt hittem, nem érhetnek meglepetések, mindent tudok a segédeszközökről, az alternatívákról, a fejlesztésről, az integratív nevelésről, a gyermekközpontúságról és a gyermekellenségről. Hát nem. Az én tudásom, amelyre négy gyerek mellett akarva-akaratlan szert tettem számtalan bölcsődét, óvodát, iskolát, fejlesztőközpontot, magán- és közintézményt végigjárva, és nagyon sok speciális helyzetben lévő gyereket megismerve, mind csak a látókat érinti. Ez a látó-gyerekvilág tele van feszültségekkel, frusztrációkkal, ki nem használt lehetőségekkel, és meg nem adott esélyekkel. A tehetetlenég gyakorta szüli az „ennél nincs rosszabb” érzést. Jó tudni, hogy van ennél is rosszabb, a látó-gyerekvilágnál is kevesebb a lehetőség és az esély például a nem látó-gyerekvilágban, és egészen biztosan ide sorolható a nem halló-gyerekvilág, és minden olyan érintettség, amelyet a sajátos helyzet, az ilyen-olyan korlátozottság határoz meg. Mindig van rosszabb, és ez nem vigasz, hanem figyelmeztetés.

Az esélyeket pedig sokszor mi, azok vesszük vagy rontjuk el, akik – bár telve vagyunk önnön jószándékunk biztos hitével – nem is tudunk arról, minek-kinek kellene esélyt adni. Nekünk szól Sándor Erzsi könyve, az aniridiás fiúról, aki nem, nem Szicília távoli zugában született, nem egy egzotikus világ különös alakja. Nagyon is átlagos, budapesti család gyereke, akinek aniridiája veleszületett szemrendellenességet jelent: íriszhiány miatt súlyosan gyengén látó. Mondanám, hogy vak, ha nem küzdenének állhatatosan azért a fénysugárért, amely anatómiailag megmagyarázhatatlan módon mégis bejárja idegpályáit.

Mindig van rosszabb, és ez nem vigasz, hanem figyelmeztetés.

Sándor Erzsi elsősorban nem szerzője, hanem szereplője saját könyvének: ő volt az, aki elsőként szembesült, és felismerte Tamás fia problémáját (mert ebben a világban, amelyben élünk, még az egyszerű diagnózis, helyzetértékelés sem egyértelmű, és mindenki számára hozzáférhető). Kettejük történetét éli, és újraéli ebben a könyvben, követi, hogyan keresnek és találnak (csinálnak) helyet a látáshibás, ám tehetséges, akaratos és teljes életre (karrierre!) képes Tamásnak. Kritikusan, iróniával, értve és értelmezve. Gyakorta sírhatna az olvasó, ha nem kényszerítené a szöveg nevetésre és gondolkodásra.

Kétkeszes napló ez – mondanám az anya és fiú egymásra felelgető szövegeire, amelyekből kiderül nagyon sok hasznos dolog: hogyan lehet önállóságra nevelni egy sérült óvodást, hol és mikor kell kezdeni a fejlesztést, az iskolát, meddig terjedhet az integráció stb. De ez a könyv sokkal több ennél. Szocio-

portrék, miniatűr riportok, a rendszerváltás utáni két és fél évtized megannyi eseményének, meghatározó élményeinek-hangulatainak fűzére. Példabeszédek arról, kikből hogyan (nem) lesznek vesztesek, hogy a perifériára szorulás hogyan történik, és hogyan lenne ez megakadályozható. Már ha lenne erre szándék.

Csak egy ízelítőként a sok-sok történet közül: Tamás iskolájában, a Vakodában egy hármasker látás-sérült egyik tagja jár. A kislány két nővére közül az egyik mozgássérült, ő a mozgássérültek intézményében nevelkedik, harmadik egészséges társukat azonban a szülők „megtartják”. A történet egészét Sándor Erzsi láttatja, így: „A hármaskerek így aztán összetalálkoztak. Az integrációba vetett mélységes hit ellenpéldáját nyújtva mindenkinek. Ha a sérült gyerekeket nem hagyja magukra az anyjuk, nem kerülnek Pestre, nem érettségiznek le, a vak kislány nem járhatott volna egyetemre, nem tanult volna zenélni, nyelveket, hiszen egészséges testvérük, a tanyán maradván, tizennyolc évesen már férjnél volt és gyereket szült. Úgyhogy a megoldás az lenne, ha a dél-magyarországi kis tanyaközpontban is lenne színvonalas oktatás. Vicceltem.”

Sándor Erzsi nem viccel, de-hogy viccel. Nekimegy mindennek és mindenkinek, hogy elérje az elérhetetlent, a normálist. Anyatigrisnek mondják az ilyent, kicsit viccesen, kicsit megrovón. De van erre egy pontosabb családi szlengje hőseinknek. Sándor Erzsi „gyengédlátó”. Gyengéden látja és megmutatja mindazt, amit nem veszünk észre, és amivel adósok maradunk. Elsősorban magunknak. Eljut addig, ameddig el lehet jutni, el egészen az Úristenig, aki egy ragyogó szicíliai délutánon arra kényszerül, hogy hőseink maradék szemébe nézzen, és bocsánatot kérjen. A könyvből kiderül, mire megy ezzel.

(Sándor Erzsi: *Szegény anyám, ha látnám*. Park Kiadó, 2013.)

PARÁSZKA BORÓKA

Szerelempatak, avagy igen, a nagymama is!

A szerelem nem korfüggő, se lelki, se testi értelemben. Az ember már csak olyan, hogy haláláig keresi, vagy sajnálja magát, amiért nem kereste soha, emlékezik rá nevetve, esetleg sírva. Szerencsére e tabukat döngető tételt már SÓS ÁGNES Szerelempatak című dokumentumfilmje is bizonyítja, egy székelgyföldi példán keresztül. Tasnádi-Sáhy Péter írása.

„Mikor a Mari lakodalma vót, Krisztina néni vót a szakács. Mi, fiatalasszonyok panaszkodtunk neki, hogy nem tudunk élvezni. S asszongya: – Ó, a sok marha, buta, számár. Megmondom, hogy még férfi nélkül is tudtok élvezni. – Jaj, Krisztina néni, hogy, hogy, hogy? – Hazamentek, férfiak hunyják be a szemüket, s a fülüket, tegyetek az ujjatokra egy picit disznózsírt, a pecketeket aša-aša-aša, s úgy tudtok élvezni, mint a hájderménykű.” Az idézet ismerős lehet azoknak, akik a világhálón tájékozódnak, merthogy – rövidebb formában – majd minden, Sós Ágnes Szerelempatak című dokumentumfilmjéről szóló cikkben előkerült. Mint ahogy a film egy másik szereplőjének ars poeticája is elindult a halhatatlanság útján, miszerint: „A férfi ott legyen, ahol kell. A tetején. Máma mi van? A férfi lefekszik, a nő rákucozódik, s löködi, mint vak a hajnalt.” És ez így is van rendjén, hisz az erősen elsatnyult köznyelvnek csak hasznára válnak ezek az ízes fordulatok, nem hiába kezdtem jómagam is ezekkel az írást, szívesen terjesztem őket a rendelkezésemre álló eszközökkel.

Nem csak szex Csakhogy, aki ismeri Sós Ágnes immáron húsz évre visszatekintő munkásságát, tudja, a rendező nem éri be egy frappáns beköpecsekből kötött könnyű tavaszi csokorral, szeret a dolgok mélyére ásni. Sok, nagyon is komoly filmet készített öregekről, mint például a *Dobópápat*, az azóta elhunyt Né-

Sós Ágnes
filmrendező

**Hamar
megnyíltak,
öt perc
múlva
mindent
mesélnek,
néha
a kamera
majd' kiesett
a kezemből**

meth Pálról, a világhírű atlétaedzőről, vagy a sokszorosan díjnyertes *Teri nagyit*, amely egy haldokló idős hölgy és az ápolásába belefáradt lánya történetét meséli el plasztikusan.

A szerelem kevésbé kibeszélt aspektusai sem állnak távol tőle, 2009-ben készült el *Örült szerelem* ez című filmje, melyben papok valának, sokszor tiltott érzéseikről. Persze, e tények ismeretében is érdekes kérdés, hogy miként kapcsolódhatott össze a két téma az alkotó fejében, és hogy lett a film helyszíne Székelyföld, közelebből leginkább Csíkszentdomokos, de szerencsére Sós Ágnes még a tévépremier előtt az *Erdélyi Riport* rendelkezésére állt, így nem kell egyedül találgatnom. „Sokan úgy dolgoznak, hogy olvasnak egy frappáns cikket, amiből ugye megvan a téma, a sze-

replők, a helyszín, és annak állnak neki. Nem állítom, hogy úgy könnyebb, csak én másképp működöm. Nekem mindig gondolati-érzelmi alapon jön az ötlet, persze bizonyára nem előzmények nélkül. Egyszer Zalán Vince, neves esztéta, meghívott az egyetemre, ahol tanított, és úgy mutatott be: *Sós Ági, aki a legtöbb, legszebb filmet csinálja öregekről*. Addig ez meg sem fordult a fejemben. Persze azt tudtam, hogy kedvelem az időseket, mert nyíltak, természetesekek, fentebbről nézik a világot, de sosem számoltam utána. Az alapvető vonzalom mellett bizonyára az is szerepet játszik a felülreprezentáltságukban, hogy több filmem szereplőjével egész egyszerűen foglalkozni kellett, merthogy nem nagyon készült más, ilyen jellegű anyag róluk, pedig csomó mindent letettek az

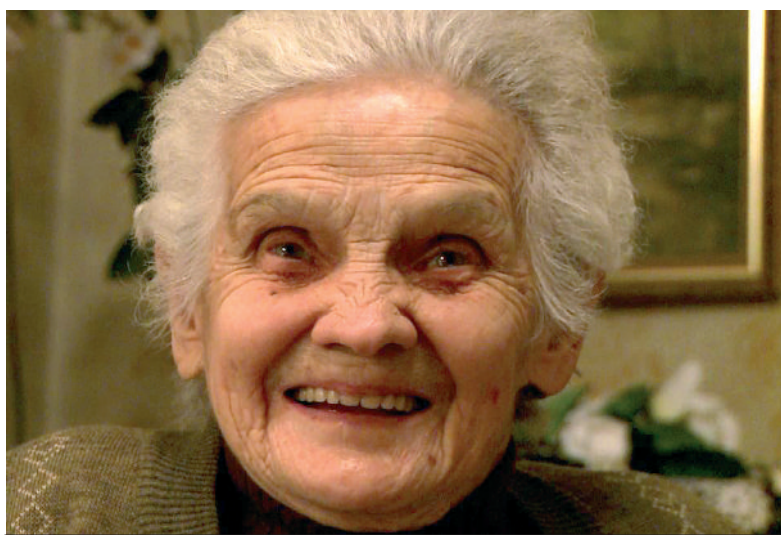
asztra. Csakhogy szerény emberek, egész életükben csórók maradtak, nem celebek, nincs rajtuk a figyelem. Mondjuk a *Szerelempatak* esetében nem kizárólag a személyek hangsúlyosak, hanem maga a téma, amivel szinte még én is elkéstem. Mindenki azt hangsúlyozza, hogy a szexualitásról szól, pedig szerintem legalább ennyire erősek a néprajzi vonatkozások, amiket komoly szakkönyvek is taglálnak. Az egyiket dr. Balázs Lajos, a csíkszeredai Sapientia Humán Karának alapítója, neves néprajztudós írta, aki nem véletlenül lett a film szakértő-konzulense. Sőt, a tabudöntögetés okán meg merném kockáztatni, hogy a *Szerelempatak* a keresztény Európáról is fontos dolgokat mond. Persze, ez az elején még nem volt világos, csak jött egy gondolat, hogy öregek és a szerelem, és elkezdtem félve utánamenni. Először itthon próbálkoztam, de hamar kiderült, hogy Magyarország ehhez már túl modern, és néha túl vulgáris. Az itteni falusi öregeknek jellemzően már nincsenek állataik, nincs dolguk. Az nem film, hogy egy néni a kályha mellett ül reggeltől estig. Volt bennem egy archaikus világ képe, ami szinte nincs, ezért is akartam egy kis álomszerűséget bevinni a történetmesélésbe, hogy ezt érzékeltessem, de az ehhez szükséges hangulatot nem találtam. Panaszkodtam barátoknak, hogy ebből az ötletből nem lesz semmi, közülük páran épp a Hargita Táncegyütteshez készültek betanítani koreográfiát Csíkszeredában, és hívtak magukkal. Ott mutatnak be dr. Balázs Lajosnak, az első nénihez ő küldött, segített kapcsolatot teremteni, és később is a produkció rendelkezésére állt. Ez volt 2011 januárjában, és ezután még két januárt töltöttem ott, meg persze tavaszt, meg nyarat is.”

Beljebb lépni Ez alapján úgy tűnik, ment minden, mint a karikacsapás, de mégis csak nehéz elképzelni, miként lehet kezdetben idegen, idős és életmódjuk miatt feltehetően konzervatív embereket teljes nyíltságra bírni legintimebb titkaikkal kapcsolatban. Erről a rendezőtől sem sikerült követhető módszertani útmutatást kicsikarni.

„Ez az életünk, vállaljuk”

A falu szájától én is féltettem kicsit őket, nem azoktól, akik látták a filmet, hanem akik még csak hallottak róla fél füllel

Feri bácsi, a legerősebb dramaturgiai szál

„Finoman próbáltam kezdeni, *hogy is volt azzal az udvarlással akkoriban*, hisz mégiscsak pikáns a téma, de az az igazság, hogy hamar megnyíltak, öt perc múlva mindent mesélnek, néha a kamera majd’ kiesett a kezemből. Biztos számít, hogy szeretettel, nyitottan közelítek, nem tudom. Ezekben a helyzetekben mintha bennem is összegyűlnének valami erők, amit nem is akkor érzek meg, hanem utólag, amikor mondjuk újra fel kéne venni egy részt – félidőben kapcsolódott be egy operatőr, és neki volt ilyen kérése – és nem jön össze. Képtelen vagyok felszívni magam újra, mert már egyszer elmondtam, lehet, azóta túl közel kerültem, ki tudja.” A filmet nézve hitetlenkedve figyelem, ahogy a szereplők – akik civilek lévén hamar elárulnák magukat egy beállított jelenetben – sokszor szinte megfélemlenek a kamera jelenlétéről, egymás közt diskurálnak, mint az elején idézett történet elhangzá-

sakor is. Mint kiderül, erre a csodára van teljesen földi magyarázat. „Ezeknél az úgymond sorskövető dokumentumfilmeknél ez a feladat. Mindig első pillanattól kezdve ott van a kezemben a kamera, akkor is, ha nem forgatok. Egy ideig kérdeztetik, *be van kapcsolva, Ágika?* Ilyenkor mindig azt mondom, tessék úgy venni, hogy mindig megy. Aztán természetessé válik, ehhez a hülye csajhoz hozzánőtt ez az izé. Ettől persze én még félek, mert a feladat így is nehéz. Például ha stábal vagyok és nem egyedül, térde-men a kamerával, sokkal nehezebb, nincs meg annyira az intimitás.” Pedig az egyértelműen nélkülözhetetlen ebben a műfajban, Sós Ágnes honlapján is megfogalmazza, amikor munkájáról vall, hogy minden filmnél célja „eggyel beljebb lépni”. Csakhogy nagyon törekeny, milyen mélyen lehet egy ember életébe be-sétálni kamerával a vállon (térden). „Ez a kérdés nem forgatás közben merül fel, persze az ember néha tördeli a kezét, de tudja, ez még csak az anyaggyűjtés, bármit ki lehet hagyni. Van, amikor már az adott szituációban érzem, hogy az adott kijelentésekkel bajba sodorja magát a szereplő, de a komoly döntések a vágáskor jönnek. Akkor mindig ott lebeg, hogy ne kihasználjam az illetőt, hanem csak felhasználjam a tartalom, üzenet, tanulság érdekében. Éljen vele, de ne éljen vele vissza. Sokszor már a vágó mondja: *rákd össze, aztán majd meglátod.*” Így már egyszerűbbnek tűnik, csakhogy, mint a témaválasztásról

szóló kérdésnél kiderült, az üzenetet nem mindig látni tisztán. Ebben Sós Ágnes is egyetért velem. „Azt az ember mindig érzi, hogy mit akar mondani, még akkor is, ha ez állandóan változik. A *Szerelempatak*nál is folyamatosan ott volt a dilemma, hogy ne csak jópofi legyen, hanem mély is. Aztán van egy olyan szűrő, hogy minden egyes filmem megmutattam eddig a szereplőknek. Fontos, hogy ők elfogadják. Ez most is megtörtént. Végigkuncogták a vetítést, de a végén mondták, hogy *jaj, Ágika, miket mondtunk mi itt össze, még a saját családunknak sem fogjuk megmutatni, jaj, de csúnya a szánk*. Aztán öt perc múlva: *Ágika, tudna adni egy kópiát, hogy a családnak megmutassuk?* Persze, a falu szájától én is félttem kicsit őket, nem azoktól, akik látták a filmet, hanem akik még csak hallottak róla fél füllel. *Mit mondott a szomszédasszony, há' nem szégyelli magát?* Tudtommal kérdezte ezt már tőlük újságíró, hogy nem tartanak-e ettől, amire nagyon bölcs választ adtak: *ez az életünk, vállaljuk*. Ezért minden elismerésem, és nagyon hálás vagyok, hisz ez a film igazából az ő érdemük, a siker is őket illeti.” Egy dokumentumfilm esetében akár egyet is lehet ezzel érteni, csak hogy – az általam látott „Sós Ági” filmekhez képest is – erősen látszik az alkotó munkája, laikus szemmel olyasmit mondana az ember, hogy játékfilmesebb. „Ennek több összetevője van, az egyik, hogy öregszen, és tanulom a szakmát. Egy film attól jó, hogy története és szereplői vannak. Régen ezt ennél lazábban kezeltem, nem fektettem ekkora hangsúlyt rá. Emellett a kollégáim is mondják, hogy most már azzal, ami a hátam mögött van, nem csinálhatok akármit, az ahogy esik, úgy puffan nem működik. Másrészt ott van a pénzszerzés is, ami miatt előre kell gondolkodni, kell például szinopszis. A *Láthatatlan* című előző filmemet hét évig forgattam. Öt év után kezdtem el pénz után menni, ahol az első kérdés az volt: mi a vége? Normálisan fogalmazd sincs, de valamit mondani kell. Ehhez végig kell gondolni, hogy mi is az az ív, amire fel lehet fűzni a történetet. A *Szerelempatak*nál hamar meglett

Pillanatkép a *Szerelempatak*ból. Gyorsan megnyíltak az idős emberek

a főszereplő, még a professzor úr könyvében olvastam egy öregről, aki egy nap nyolc özvegyet is meglátogat. Szerencsére ehhez megtaláltam Feri bácsit, aki már az első, 2011-es trailerben is benne volt, sok mindent meghatározott, hogy ő lett a legerősebb dramaturgiai szál.”

The never seen Hungary A

film már tavaly júliusban elkészült, de hat hónapig a Magyar Nemzeti Filmalapnál volt a forgalmazási jog a támogatás fejében. Nem éltek vele, decemberben beindult a verkli, Sós Ágnes lett a forgalmazó mindenhol, ami nem HBO kizárólagos forgalmazási terület, mert a televíziós csatorna koprodukciós partner, ők február 13-án mutatták be a filmet, a mozik ez után tűzték műsorra. Mint az alkotó elmondja, szerencsére hatalmas az érdeklődés, az egyik vidéki filmszínházban a meghirdetéstől számított 8 órán belül elkelt minden jegy interneten, ilyen még nem fordult elő velük. Tehát úgy tűnik, a film szép pálya előtt áll, de ez még nem jelenti azt, hogy egy dokumentumfilmese élete fenéig tejfel lenne Magyarországon. „Egy komoly produkciónál elég jól összeállnak a dolgok, lehet stábot használni, össze lehet rakni az anyagot, még pénzt is keres az ember. Ez most egy ilyen eset volt,

így, hogy az HBO és a Nemzeti Filmalap beszálltak. Végül volt egy kvázi európai szintű költségvetésem, jöllehet a lengyeleknél ez nagyjából a minimum összeg, ami rendelkezésemre állt, a németek majd kétszer ennyi alatt kamerához sem nyúlnak. De a magyar szakmának van ezen kívül is restanciája. Most éppen nemzetközi dokumentumfilm fesztivált szervezünk fiatal kollégákkal, az elsőt Budapesten. A fejemben már van valami egy következő filmre, de el se merem mondani, mert most hónapokig a szervezéssel leszünk elfoglalva, természetesen fizetség nélkül. Valamikor szeptemberben lesz az esemény, lassan bekerül a pontos időpont a nemzetközi fesztiválnaptárba. Minden európai országnak van hasonló rendezvénye, de nekünk komoly, nagy szemlénk, tematikai megkötés nélkül sosem volt, sok minden máshoz hasonlóan fekete folt vagyunk ilyen szempontból a világban. Külföldi kollégák így ugratnak minket: *the never seen Hungary* (a sosem látott Magyarország), mert nem vagyunk benne semmilyen közös buliban. Egy-egy film kikerül, mint mondjuk az enyém – nyolc fesztivál hívta meg eddig talán, Triesztben nyert is – de ez még nem elég ahhoz, hogy folyamatosan jelen lehessünk a nemzetközi porondon.”

Úgy tűnik, a film szép pálya előtt áll, de ez még nem jelenti azt, hogy egy dokumentumfilmese élete fenéig tejfel lenne Magyarországon

Sziget a világ végén 22.

KRÁLIK LÓRÁND sorozatának e heti részében a Húsvét-sziget jelenkori vallási viszonyairól, a katolikus egyház nyelv-megtartó szerepéről, illetve a nyeresre álló nyelvi háborúról olvashatnak.

A nemzeti öntudat ébredésének egyik legfontosabb jelképe a Húsvét-sziget zászlaja. Jelenlegi formáját 2006-ban fogadta el a törzsi tanács. A lobogón fehér alapon látható egy vörös színű női nyakék, amelyet a szigetlakók raimirónak neveznek. A raimiro valójában stilizált kenu, s ez a motívum több helyen is felbukkan Polinéziában. A lobogó nem új „találmány”: a Chiléhez való csatlakozás előtt, 1876 és 1888 között a szigetlakóknak volt egy hasonló zászlaja, azzal a különbséggel, hogy a fehér lobogó négy sarkában egy-egy madárember figura volt elhelyezve, utalva a rapanui vallására. Hogy az új zászlóban már nincsenek madáremberek, azzal magyarázható, hogy a Húsvét-sziget lakóinak többsége ma hívő római katolikus. A zászló megjelenése a székelyszászlo-effektust váltotta ki a santiagói hatóságokból, akik rögtön igyekeztek leszögezni: Chile területén csak a chilei zászlót lehet hivatalosan használni. A zászló így vilámgyorsan a hatalommal szembeni ellenállás jelképévé vált.

Sebastian atya Visszatérve a vallásosságra, sokan azt hiszik, a rapanui nem vallásosak, illetve visszatértek őseik pogány hitére. Bár az ősök tisztelete a Húsvét-szigeten terjedőben van, az inkább csak a történelmi gyökerekhez való ragaszkodást jelenti. A rapanui többsége, annak ellenére, hogy európai szemmel talán lazább erkölcsűnek tűnhet, szorosra köti az egyházhoz. Bár léteznek protestáns felekezetek, illetve több szekta is jelen van, a szigetlakók döntő többsége római katolikus. A spanyol térítők a 19. század végén terjesztették el a kereszténységet, ám többségük nem tudta elfogadni magát a szigetlakókkal. Az első, aki közel került hozzájuk, s még a

A chilei hatóságokat ingerlő rapanui zászló

Igazán az segítene sokat a nyelv újbóli elterjedésén, ha a gyermekek nem csak az iskolában beszélnének őseik nyelvén, hanem otthon, a családban is

nyelvüket is megtanulta, Sebastian Englert, Bajorországban született ferences szerzetes volt, aki 1935-ben érkezett a szigetre. Ő volt az első, aki ugyan csak latin nyelven misézett, a prédikációit már a helyiek nyelvén tartotta, s a rapanui saját nyelvükön gyónhattak. A ferences atyának köszönhető, hogy több helybéli választotta a papi hivatást, s ma már Hanga Roa római katolikus templomában minden vasárnap két misét tartanak, s az első liturgiája rapanui nyelven folyik, sőt a szertartás első részében rapanui nyelvű helyi vallásos énekek hangoznak el.

Feléledő anyanyelv A rapanui nyelv megőrzésében és feltámadásában így az egyház is fontos szerepet játszott. A rapanui döntő többsége ugyanis nem csak beszél spanyolul, hanem spanyolul gondolkodik is. Az ezredfordulón alig több mint száz helyi lakos beszélt a családban is ősei nyelvén, ugyanis a legtöbben a spanyolt tanulták meg első nyelvként. Még a sziget királyi családjának egyik leszármazottja is csak 14 éves korában tanult meg ősei nyelvén. Ehhez hozzájárult az is, hogy a

rapanui nyelv nyilvános használatát a chilei hatóságok tiltották: iskolákban, közintézményekben az 1990-es évek elejéig tilos volt a Húsvét-sziget lakóinak ősi nyelvüket használniuk. Az állami állás betöltéséhez kötelező volt a spanyol tökéletes ismerete, az iskolákban a tanulók még fakultatív órákon sem tanulhatták anyanyelvüket. A nemzeti öntudat ébredésével a rapanui követelték nyelvük elismerését és szabad használatát. 2010-ben jelent meg az első rapanui nyelvű újság, a *Ta pura Reo*. A szigeten kitört lázadás eredményeként 2011 februárjában a központi kormány tanügyminisztere bejelentette, hogy bevezetik a rapanui nyelv oktatását a Húsvét-szigeti iskolában. A felmérések szerint a rapanui származású tanulók közül csak minden hetedik beszél folyékonyan az anyanyelvén, ami nem jó arány, bár javulást mutat az ezredforduló előtti helyzethez képest. A tanítók és tanárok szerint a kihalófélben levő nyelv feléledőben van, de az segítene sokat a nyelv újbóli elterjedésén, ha a gyermekek nem csak az iskolában beszélnének őseik nyelvén, hanem otthon, a családban is.

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Február 21-én, péntek este 8 órakor

Roger Vitrac

Viktor, avagy a gyermekuralom

stúdióelőadás a nagyszínpadon

Rendező: Silviu Purcărete

CSAK 14 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Február 22-én, szombat este 8 órakor

Caragiale nyomán szabadesésben

Leonida Gem Session

stúdióteremben

Rendező: Tompa Gábor

CSAK 14 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Február 24-én, hétfő este 8 órakor

Georg Büchner

Leonce és Léna

Rendező: Tompa Gábor

Február 25-én, kedd este 7 órakor

Henrik Ibsen

Hedda Gabler

stúdióteremben

Rendező: Andrei Șerban

www.biletmaster.ro

A vihar kapujában

(RASHÓMON)

bűnügyi dráma

AKUTAGAVA RJÚNOSZUKE novellái és KUROZAVA AKIRA filmje alapján
írta MÜLLER PÉTER

Rendező: **KÖVESDY ISTVÁN**

C S Í K

J Á T É K S Z Í N

CSÍKSZEREDA
ÖNKORMÁNYZATI
SZÍNHÁZA

jegypénztár: 0266-314472
www.csikijatekszin.ro